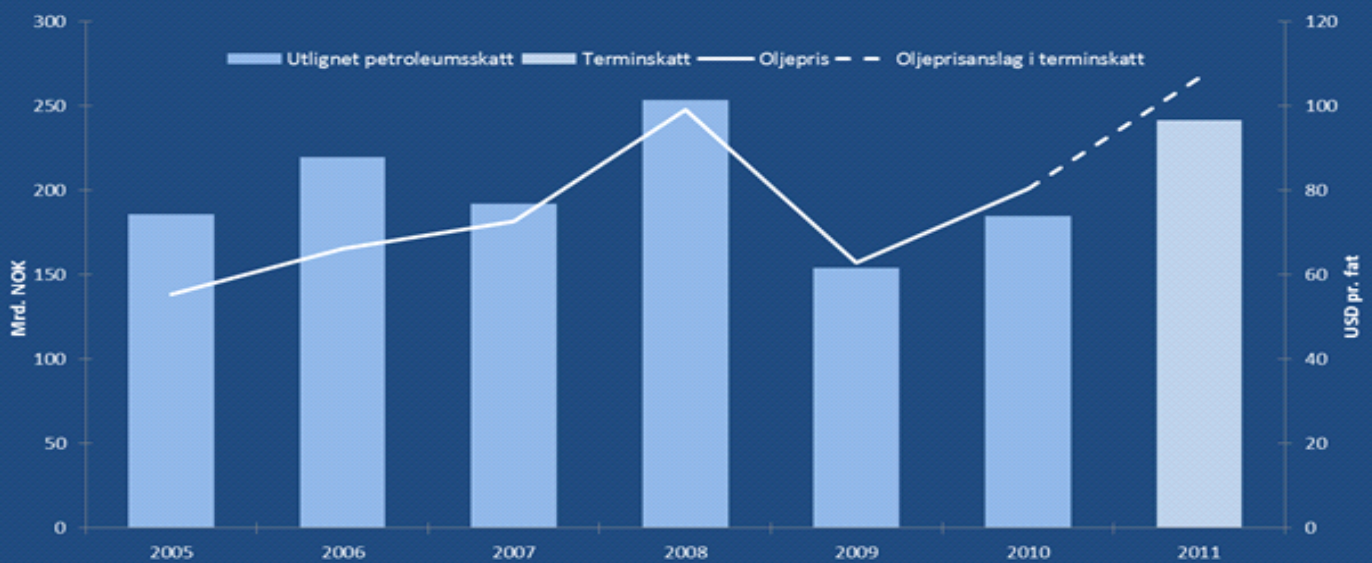

Petroleumssektoren og petroleumsskatten i tall og trender

Oljeskattekontoret, mars 2012

INNHold

Innhold.....	3
1 Innledning	1
2 Virkninger av petroleumsvirksomheten på norsk økonomi.....	2
3 Petroleumssektoren og noen sentrale økonomiske størrelser.....	3
3.1 Olje- og gasspriser	3
3.2 Produksjon av olje og gass.....	6
3.3 Investeringer i petroleumssektoren og petroleumssektoren som andel av BNP.....	8
3.4 Eksportverdien av råolje og naturgass	10
4 Petroleumselskapene og skatt.....	12
4.1 Statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet	12
4.2 Utvikling i antall petroleumselskap.....	12
4.3 Utvikling i utlignet petroleumsskatt	13
4.4 Petroleumsskattens betydning for offentlig forvaltnings samlede inntekter	16
4.5 Petroleumsskattens andel av de samlede skatte- og avgiftsinntektene	16
4.6 Omfanget på petroleumsskatten sammenlignet med andre skatte- og avgiftsinntekter	17
4.7 Utbetalinger for leteutgifter	20
5 Internprising ved Oljeskattekontoret.....	22
5.1 Ligningen for inntektsåret 2010	22
5.2 Salg av petroleumsprodukter	23
5.3 Forsikringer.....	26
5.4 Konserninterne lån	26
5.5 Konserninterne tjenester.....	29
6 Statens pensjonsfond – Utland (SPU)	29
6.1 Ressursrenten og avsetninger til SPU.....	30
6.2 Utviklingen i beholdningsverdien av SPU og akkumulert petroleumsskatt.....	31
6.3 Anslått formue av den framtidige petroleumsvirksomheten.....	32
7 Om ligningen	33
7.1 Antall fravikelser ved ligningsbehandlingen.....	33
7.2 Økt inntekt som følge av Oljeskattekontorets gjennomgang av petroleumselskapene	33
7.3 Tilleggsskatt som følge av fravikelser ved ligningen.....	34
Vedlegg - petroleumsskattereglene	35

1 INNLEDNING

En betydelig andel av Norges nasjonalformue forvaltes av petroleumsselskapene som driver virksomhet på norsk kontinentalsokkel. I tiden framover forventes det en viss nedgang i oljeproduksjonen og en økning i gassproduksjonen. Dette vil imidlertid avhenge av en rekke faktorer som blant annet teknologisk utvikling, oljepris og i hvilken grad nye funn blir påvist og utbygget.

Funnet "Aldous Major/Avaldsnes" på norsk sokkel i 2011 var dermed et viktig tilskudd. Funnet er blitt karakterisert som "elefantfunn" og er blant de aller største funnene globalt i 2011. Funnet antas å være blant de fem største på norsk sokkel noensinne. Samlede ressurser i feltet er pr. i dag estimert til å være 1,8 milliarder fat utvinnbare oljeekvivalenter, men for å fastslå dette mer nøyaktig er det behov for å borre flere avgrensingsbrønner. Det ble også gjort 20 andre funn i 2011. Av de 22 funnene ble 16 gjort i Nordsjøen, tre i Norskehavet og tre i Barentshavet. I alt 54 letebrønner ble avsluttet i 2011.

Petroleumsskatteinntektene utgjør en betydelig andel av offentlig forvaltnings samlede inntekter. Statens skatteinntekter fra petroleumsvirksomheten utgjorde 184,6 milliarder kroner i 2010. Når utbetalinger gjennom refusjonsordningen for letekostnader inkluderes, utgjorde statens netto skatteinntekter fra petroleumsvirksomheten om lag 174,5 milliarder kroner.¹ Med petroleumsskatt menes her, og i fortsettelsen, kun skatt ilignet ved Oljeskattekontoret. Begrepet omfatter med andre ord, ikke SDØEs netto kontantstrøm eller avgifter på sokkelen. Fra 2009 til 2010 økte brutto utlignet skatt med om lag 30 milliarder kroner. Økt olje- og gasspris fra 2009 til 2010 er den viktigste forklaringen på denne økningen. For inntektsåret 2011 er det skrevet ut forhåndsskatt (terminskatt) med om lag 241 milliarder kroner.

Det svært høye skatteprovenyet fra petroleumssektoren, må ses i sammenheng med at petroleumsselskapene har en marginalsatt på 78 pst., jf. vedlagte beskrivelse av petroleumsskattesystemet. Den høye marginalsatten er begrunnet med at oljeselskapene vederlagsfritt får adgang til å utnytte en verdifull og begrenset ressurs med en ekstraordinær avkastning, jf. avsnitt 6.1. Den høye skattesatsen gir imidlertid incitament for petroleumsselskapene til å redusere inntekter og øke kostnader som henføres til sokkelvirksomheten. Det er derfor behov for en grundig skattemessig gjennomgang og kontroll av utvinningsvirksomhet og rørledningstransport mv. Dette er da også bakgrunnen for at selskapene helt fra inntektsåret 1980 har vært lignet av særskilt oppnevnte organer. Avgjørelser under ligningsbehandlingen fattes av Oljeskattenemnda, med Oljeskattekontoret som saksforberedende organ.

Formålet med denne rapporten er å peke på noen sentrale virkninger av petroleumsvirksomheten på norsk økonomi med særlig vekt på statens skatteinntekter. I rapporten gis det også en kort oversikt over noen sentrale resultater fra ligningen av petroleumsselskapene i 2010, jf. kapittel 7, samt noen særskilte utfordringer kontoret står overfor i forbindelse med utligningen av petroleumsskatt, herunder internprising, jf. kapittel 5.

Andreas Follestad og Bjørn Erik McPherson

Oljeskattekontoret²

¹For å redusere inngangsbarrieren for deltakelse i sokkelvirksomhet og dermed legge til rette for samfunnsøkonomisk lønnsom leting, ble det fra og med 2005 innført nye regler som innebærer at selskapene kan kreve utbetalt fra staten skatteverdien av pådratte leteutgifter for så vidt disse ikke overstiger årets underskudd.

² <http://www.skatteetaten.no/osk>

2 VIRKNINGER AV PETROLEUMSVIRKSOMHETEN PÅ NORSK ØKONOMI

Norsk petroleumsvirksomhet har siden oppstarten tidlig på 1970-tallet fått stadig større innflytelse på norsk økonomi. Virkningene av petroleumsaktiviteten på norsk økonomi kan for illustrative formål deles inn i tre hovedeffekter: utgiftseffekten, inntektseffekten og formueseffekten.³ Felles for alle disse tre effektene er imidlertid at de påvirkes av nivået på olje- og gassprisen.

Utgiftseffekten viser til den effekten som virker gjennom olje- og gasselskapenes etterspørsel etter varer og tjenester til investeringer og drift, som igjen danner markedsgrunnlaget for leverandører og underleverandører. Fra begynnelsen av 2000-tallet fram til i dag har olje- og gassinvesteringene mer enn doblet seg. En direkte virkning av denne investeringsøkningen er høyere aktivitet og sysselsetting i oljeselskapene, i industribasert leverandørvirksomhet, og ikke minst i tjenesteytende næringer med tilknytning til petroleumsvirksomhet. I kapittel 3 gis det en nærmere oversikt over bl.a. utviklingen i oljeprisen og investeringene i petroleumssektoren.

Inntektseffekten viser til den effekten som virker gjennom statens finanser. De store inntektene fra petroleumssektoren har gitt større fleksibilitet og færre restriksjoner i finanspolitikken enn det vi ville hatt uten olje- og gassinntektene. Empiriske studier har vist at olje- og gassvirksomheten har ført til en høyere vekst i offentlige utgifter enn i våre naboland.⁴ I takt med veksten i statens netto kontantstrøm fra petroleumssektoren, har inntektseffekten i de senere år fått stadig større betydning. I kapittel 4 gis det en nærmere oversikt over utviklingen i statens inntekter fra petroleumssektoren med særlig vekt på petroleumsskatten.

Formueseffekten viser til den effekten som virker gjennom landets sparing av ressursrenten knyttet til olje- og gassvirksomhet. De store inntektene fra petroleumssektoren i de senere år har bidratt til at landet nå forvalter en betydelig finansiell formue gjennom Statens pensjonsfond – Utland (SPU). Verdien av SPU var 3 077 milliarder kroner ved utgangen av 2010, jf. Meld. St. 1 Nasjonalbudsjettet 2012. Oppbyggingen av kapital i SPU er for en vesentlig del omgjøring av olje- og gassressurser på norsk sokkel til finansielle fordringer utenfor landet. Inntektene i fondet er definert som statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten og avkastningen av fondets plasseringer. Formuesverdier kan virke motiverende både på investeringer og forbruk. I tillegg danner handlingsregelen for finanspolitikken en direkte kobling mellom avkastningen på SPU og veksten i offentlige utgifter.⁵ I kapittel 6 gis det en nærmere oversikt over utviklingen i SPU.

³ En slik illustrativ inndeling benyttes bl.a. av Mohn, K. (2008) Oljepris, petroleumsvirksomhet og norsk økonomi. Samfunnsøkonomen nr. 1 2008.

⁴ Cappelen, Å, R. Choudry og T. Eika (1996): Petroleumsvirksomheten og norsk økonomi 1973-1993. Sosial og økonomiske studier 93. Statistisk sentralbyrå.

⁵ Ifølge handlingsregelen skal statens årlige bruk av petroleumsinntekter tilsvare den forventede realavkastningen (4 pst.)

3 PETROLEUMSSEKTOREN OG NOEN SENTRALE ØKONOMISKE STØRRELSER

3.1 OLJE- OG GASSPRISER

OLJEPRISEN

Fra januar 2003 og frem til finanskrisen slo ut i juli 2008 steg prisen på nordsjøolje fra rundt 200 kroner pr. fat til ca. 700 kroner pr. fat. Prisstigningen var drevet av en uventet vekst i forbruket og av knappe forsyninger på grunn av uvær og avbrudd i oljeutvinningen i den amerikanske delen av Mexicogolfen (2005).⁶ De knappe forsyningene skyldes også at realprisen på olje i perioden 1980-2000 falt, noe som ga oljeselskapene svake incentiver til å investere i nye oljefelt. Dette på tross av at oljeetterspørselen vokste med 1-1,5 prosent årlig over samme periode. I 2004 var veksten i etterspørsel 3,5 prosent, hvorav Kina og USA stod for 60 prosent av veksten.

Andre faktorer som kan ha bidratt til oljeprisoppgangen på midten av 2000-tallet er økt geopolitisk risiko knyttet til krigen i Irak, økt spenning mellom USA og Iran, økt spekulasjon i oljederivater blant finansielle aktører og svekkelsen av den amerikanske dollaren. International Energy Agency (IEA) hevder imidlertid at oljeprisen påvirker valutakurser mer enn omvendt.⁷

Som følge av finanskrisen og nedgangen i verdensøkonomien falt prisen pr. fat fra 731 kr til 235 kr fra 11. juli til 26. desember 2008. Prisfallet viste seg å være relativt kortvarig, og gjennom 2009 og 2010 styrket oljeprisen seg i takt med at aktiviteten i verdensøkonomien tok seg opp. Prisstigningen fortsatte også inn i 2011 da gjennomsnittlig pris per fat endte på 617 kroner, som er det høyest målt hittil. Dette til tross for at verdensøkonomien var preget av statlige gjeldskriser, eurokrise og en generell nedgang på børsene rundt om i verden.

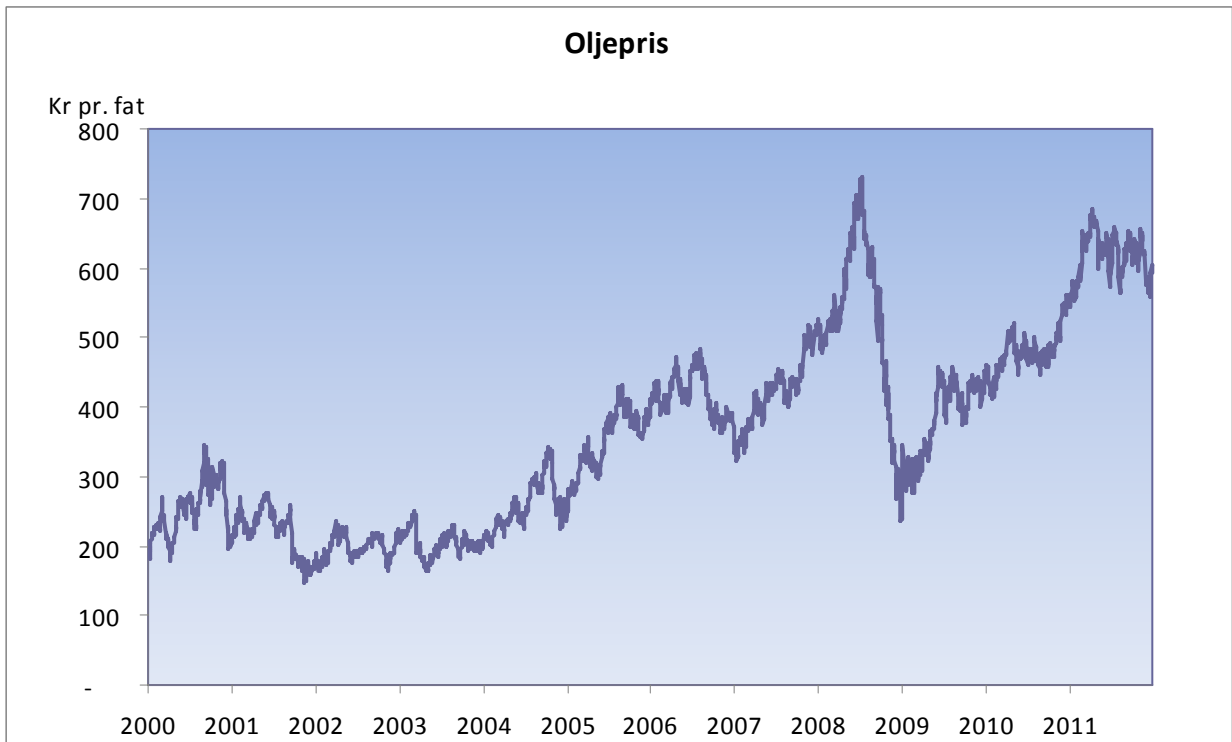
Den sterke opphenting skyldes hovedsakelig økt etterspørsel fra land utenfor OECD, som IEA også forventer vil stå for hele nettoøkningen i etterspørsel i årene som kommer. Kina alene ventes å stå for 41 prosent av økningen, mens etterspørselen fra OECD-land forventes å gå noe ned, slik at etterspørselen fra land utenfor OECD vil overstige etterspørselen fra OECD-land i 2013.⁸

Målt i faste kroner har oljeprisen også i tidligere perioder vært svært høy og på nivå med de prisene som ble observert i 2008 og 2011. I forbindelse med det andre oljeprisjokket i 1979-80 steg prisen på nordsjøolje fra rundt 270 kroner pr. fat i 1978 til 485 kroner i 1979, jf. Figur 3.2 som viser utviklingen i årlig gjennomsnittspris pr. fat fra 1970 til 2010 målt i faste kroner. Oljeprisen kollapset på midten av 80-tallet som følge av at den høye prisen over tid hadde ført til lavere etterspørsel og en stor overproduksjon av olje. OPEC hadde i flere omganger redusert produksjonen for å holde prisen oppe, men dette førte kun til at produsentland utenfor OPEC tok markedsandeler. I 1986 bestemte Saudia-Arabia seg for å ta markedsandeler tilbake ved å øke produksjonen av billig olje, noe som førte til enda større produksjonsoverskudd og ytterligere fall i prisen.

⁶ [http://hvorhenderdet.nupi.no/Artikler/2009-2010/Oljemarkedet-og-finanskrisen/\(part\)/4](http://hvorhenderdet.nupi.no/Artikler/2009-2010/Oljemarkedet-og-finanskrisen/(part)/4)

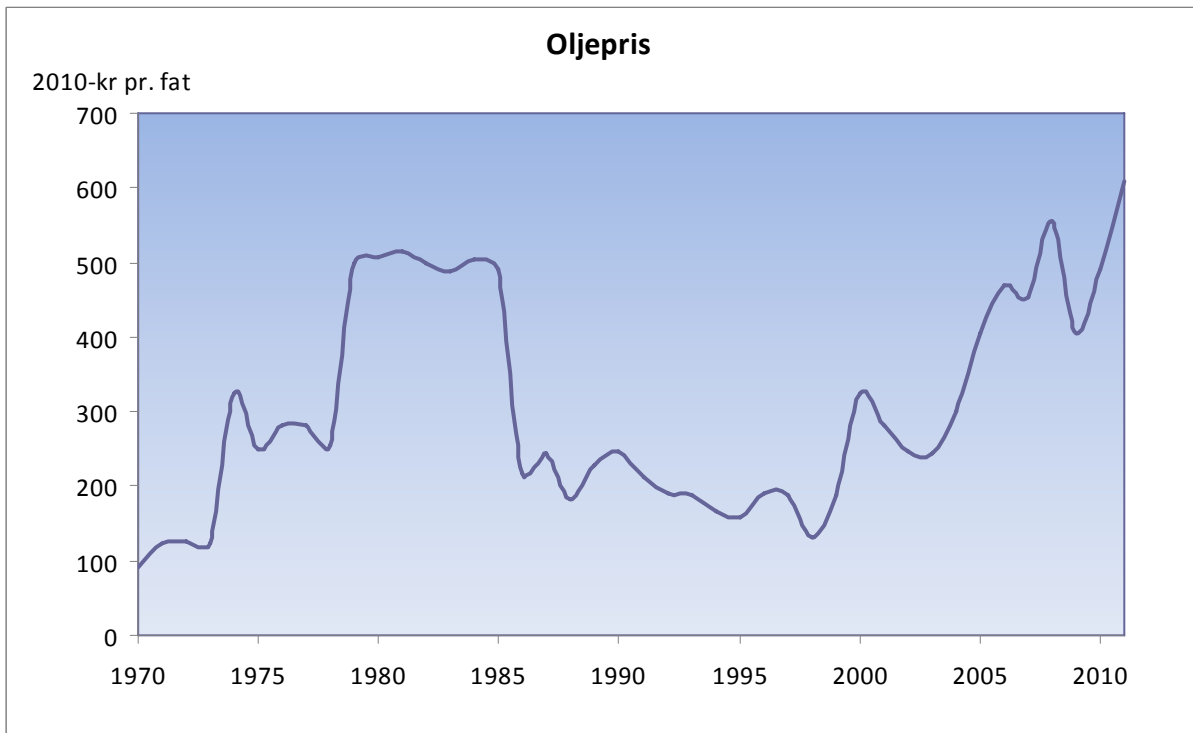
⁷ International Energy Agency, Medium-Term Oil & Gas Markets, 2011 Overview

⁸ International Energy Agency, Medium-Term Oil & Gas Markets, 2011 Overview

Figur 3.1 Spotpris på Brent Blend. 2000-2010. Kroner pr. fat

Kilde: U.S. Energy Information Administration.

Figur 3.2 Oljepris. 1970-2010. Kroner pr. fat. 2010-kroner

Kilde: Finansdepartementet.⁹

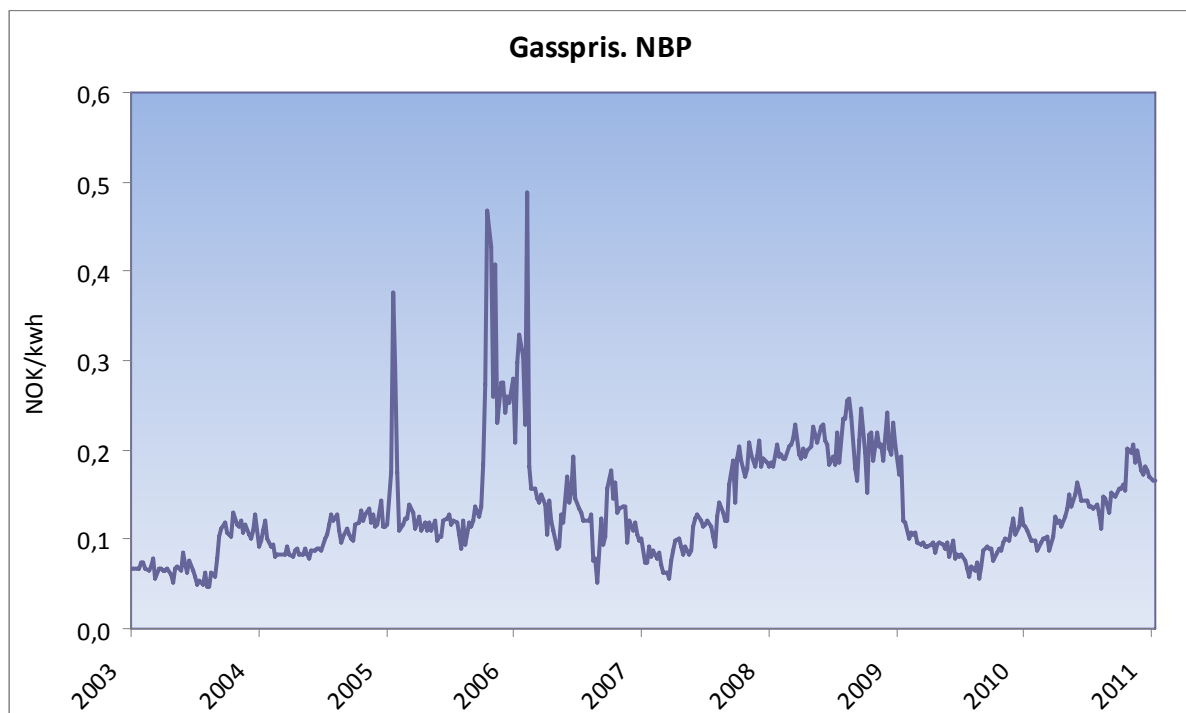
⁹ Meld. St. 1 (2009-2010), Nasjonalbudsjettet 2011

Gassprisene

Gassprisene falt også betydelig som følge av finanskrisen høsten 2008, men også økt produksjon av skifergass i USA og økt tilbud av LNG fra Qatar, bidro til reduserte gasspriser gjennom første halvår 2009. Siden sommeren 2009 har gassprisen steget gradvis som følge av økt etterspørsel og økt uro i Midtøsten. Skepsisen til kjernekraft etter ulykken i Japan, og høy pris på kull, har også bidratt til prisoppgangen.

Det meste av norsk gass selges pr. i dag på langsiktige gasskontrakter, hvor prisen er knyttet opp mot utviklingen i gass- og fyringsolje, og ev. alternative energikilder. Statens inntekter fra petroleumsskatten og SDØE påvirkes derfor på kort sikt kun delvis av endringer i spotprisene.

Figur 3.3 viser prisutviklingen i det britiske spotmarkedet for gass i perioden 2003-2011. Markedene i Storbritannia og på kontinentet er knyttet sammen gjennom rørledninger, slik at det sjelden oppstår store prisforskjeller over lengre tid. Det er dessuten blitt etablert en rekke mottaksanlegg for LNG (nedkjølt eller transporterbar tørrgass) i både Storbritannia, Belgia, Frankrike og Spania, noe som også bidrar til en utjevning av prisene.

Figur 3.3 Gasspris. 2003-feb. 2011. NOK pr. kWh

Kilde: Reuters.

Store forskjeller i kontraktsvilkårene for salg av gass bidrar til at det oppnås ulike priser under de ulike kontraktene. Dette er en viktig forskjell fra oljesalg der kontraktsvilkårene er mer standardiserte. I Ot.prp. nr. 1 (2005-2006) Skatte- og avgiftsopplegget 2006 vises det til at følgende kontraktsvilkår vil kunne ha stor innvirkning på markedsverdien av gass:

- Hvilket tidspunkt kontrakten ble inngått på. De største gassvolumene blir solgt i langsiktige avtaler. Partenes markedssyn og forhandlingsevne på avtaletidspunktet kan dermed påvirke prisvilkårene i avtalene. Relativt like salgavtaler som er inngått på ulike tidspunkter, kan dermed ha ulik salgsverdi.

- Norsk gass selges på ulike landingssteder og til ulike kundegrupper. Salg til ulike markedssegmenter kan medføre ulik markedsverdi for gassen.
- Avtalene har også ulik leveringsprofil, noe som kan påvirke salgsværdien.
- Det er vanlig å avtale at gasskjøperen får en viss fleksibilitet i avtaksprofilen innenfor døgnet og gassåret. Denne fleksibiliteten kan ha en betydelig verdi da kjøperen kan tilpasse avtaket etter varierende behov i markedet eller veksle mellom ulike leveranskilder ved forskjeller i gassprisen. Det er også ulike bestemmelser for når og hvordan kjøperen må notifisere selgeren om planlagt avtak. Graden av fleksibilitet i kontrakten har dermed stor innvirkning på markedsverdien.
- For kjøper har leveransesikkerhet stor betydning og kan påvirke salgsværdien. Feltene kan ha store forskjeller i produksjonsprofil og leveransesikkerhet. I flere av de langsiktige avtalene som er inngått er det avtalt at kilden må være fra norsk sokkel. Slike bestemmelser vil påvirke verdien av leveransene. Videre vil et selskap med andeler i flere gassfelt ha mulighet til større fleksibilitet og kan dermed tilby kjøper større leveransesikkerhet. Salgsværdien kan dermed variere mellom leveransfelt, og mellom ulike selgere.
- Det er også ulike bestemmelser for prisrevisjoner i avtalene.

Forskjeller i kontraktsvilkårene for gass medfører betydelige variasjoner i markedsverdien for gassen, og det er i dag liten åpen markedsinformasjon om prisene for gass i ulike kontrakter. Dette gir større utfordringer når en skal vurdere markedsverdien for gass ved internsalg, jf. kapittel 5.

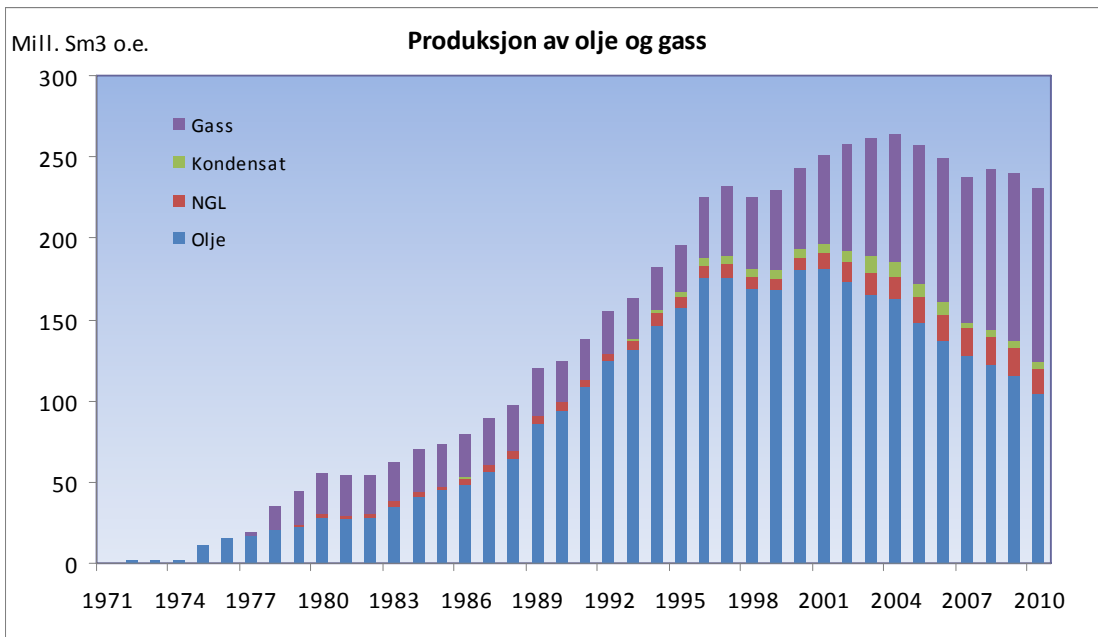
3.2 PRODUKSJON AV OLJE OG GASS

Det har vært produsert olje på norsk sokkel siden 15. juni 1971 – da startet produksjonen på Ekofisk-feltet. Den samlede petroleumsproduksjonen på norsk sokkel utgjorde 230 mill. Sm³ o.e. i 2010, 33 mill. lavere enn i toppnivået fra 2004. I 2011 ble produksjonen marginalt lavere enn i 2010, dvs. 218,7 mill. Sm³ oljeekvivalenter (o.e.), jf. Figur 3.4.

Fra 1970-årene fram til 2004 økte petroleumsproduksjonen på norsk sokkel kontinuerlig, men i de senere år har produksjonen begynt å falle. Hvor høy produksjonen blir i framtiden vil avhenge av en rekke faktorer som blant annet teknologisk utvikling, oljepris og i hvilken grad nye funn blir påvist og utbygd. I lys av dette vil funn som Aldous Major/Avaldsnes kunne ha stor betydning for den framtidige petroleumsproduksjonen på norsk sokkel.

Oljedirektoratet anslår den samlede produksjonen til 222 mill. Sm³ o.e. i 2012. Det forventes at produksjonen vil ligge på dette nivået fram til 2016. I dette anslaget ligger det til grunn et fortsatt fall i oljeproduksjonen, men at gassproduksjonen øker så mye at en likevel oppnår et om lag uendret nivå på samlet produksjon. Med en eksport på ca. 1,9 mill. fat per dag, inkludert NGL og kondensat, var Norge den 7. største eksportøren av olje i 2010 i følge Oljedirektoratet. Målt i produserte volumer lå Norge på 14. plass. Videre var Norge i 2010 verdens nest største eksportør og femte største produsent av gass. Kun Russland eksporterte mer gass.

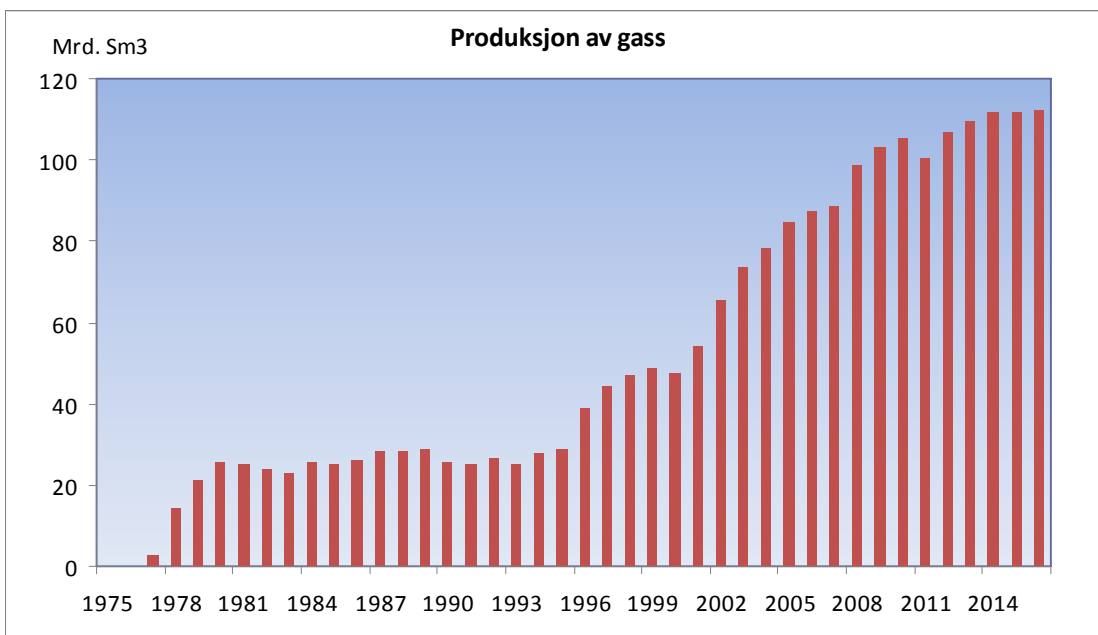
Oljedirektoratet anslår i sitt ressursregnskap over norsk sokkel de totale utvinnbare ressursene til å være mellom 10 og 17 milliarder Sm³ o.e., med 12,8 milliarder Sm³ o.e. som forventningsverdi. Av dette er om lag 43 pst. allerede produsert og 24 pst. er reserver som allerede er utbygd eller vedtatt utbygd.

Figur 3.4 Produksjon av petroleum på norsk sokkel. Mill. Sm3 o.e.

Kilde: Oljedirektoratet.

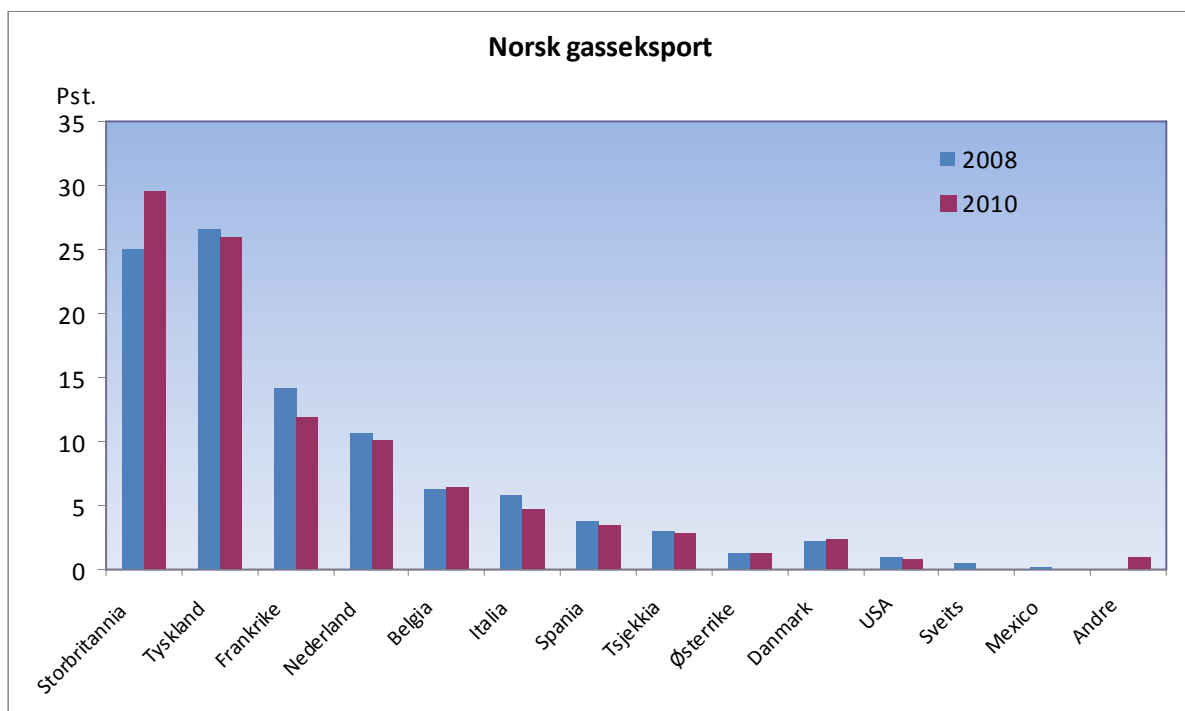
Den forventede økningen i gassproduksjon er nærmere illustrert i Figur 3.5. Oljedirektoratet forventer at gassproduksjonen vil øke til et nivå på om lag 112 milliarder Sm³ i løpet av de neste årene (omregnet til oljeequivalenter tilsvarer dette om lag 130 mill. Sm³ o.e.). Dette er et produksjonsnivå som ligger 10 pst. høyere enn nivået i 2011. Dette er et noe lavere anslag enn det Oljedirektoratet har operert med tidligere.

Figur 3.5 Historisk og forventet produksjon av gass. 1975-2016. Milliarder Sm³

Kilde: Oljedirektoratet.

Den norske gass eksporten dekker om lag 20 pst. av det europeiske gassforbruket, og er dermed svært viktig for energiforsyningen til Vest-Europa. Ifølge beregninger utført av Oljedirektoratet tilsvarte energiinnholdet av den norske gass eksporten om lag ni ganger den norske normalproduksjonen av elektrisitet. Som vist i Figur 3.6 går størstedelen av gass eksporten til Storbritannia, Tyskland, Frankrike, Nederland og Belgia.

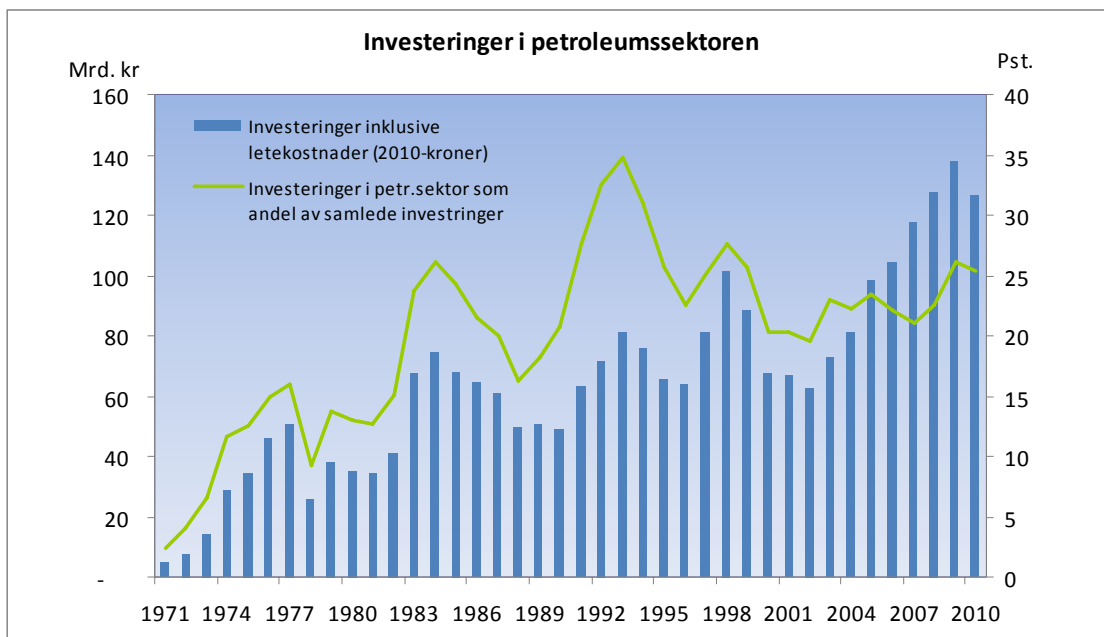
Figur 3.6 Andelen av samlet gass eksport til ulike land. Pst.

Kilde: Oljedirektoratet.

3.3 INVESTERINGER I PETROLEUMSSEKTOREN OG PETROLEUMSSEKTOREN SOM ANDEL AV BNP

I perioden 1971 til 2010 har det samlet sett blitt investert 2 600 milliarder kroner (2010-kroner) i petroleumssektoren.¹⁰ Investeringer gjennomført i 2010 utgjorde om lag 126 milliarder kroner, eller om lag 25 pst. av de totale investeringene i Norge det året, jf. Figur 3.7. Fra 2009 til 2010 falt investeringene i petroleumssektoren med om lag 10 milliarder kroner. På 2000-tallet har det vært en jevn økning i investeringsnivået.

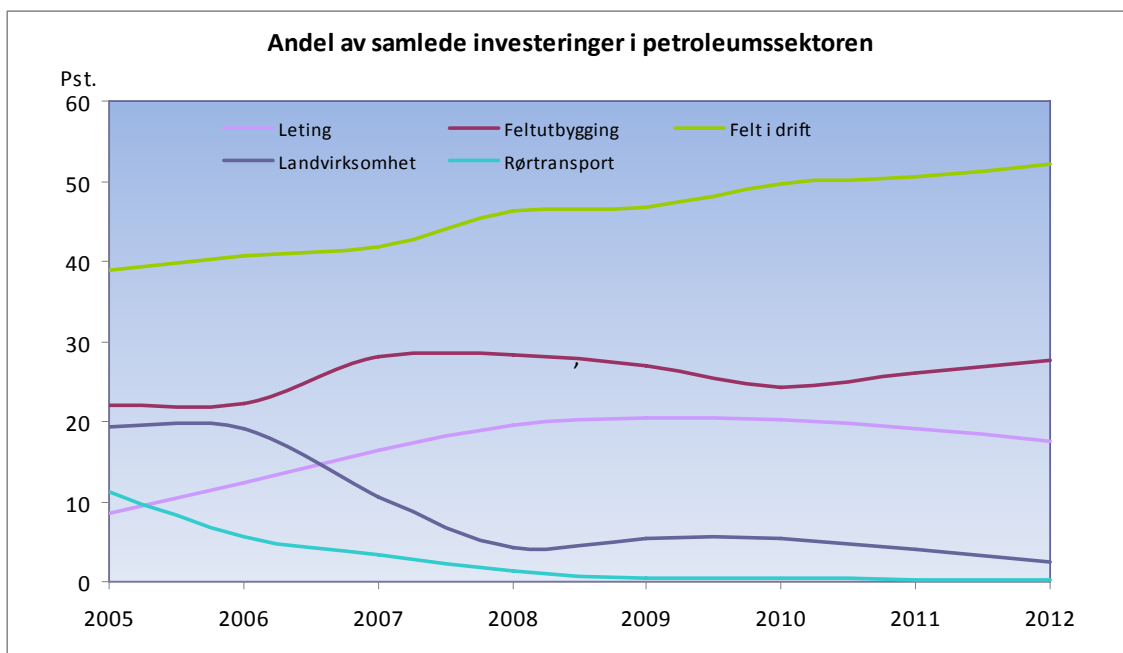
¹⁰ Petroleumssektoren er definert som verdiskaping knyttet til utvinning av råolje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning og rørtransport.

Figur 3.7 Utviklingen i samlede investeringer i milliarder kroner (2010-kroner) og utviklingen i investeringer som andel av totale investeringer. 1971-2010

Kilder: Finansdepartementet, Statistisk sentralbyrå og Olje- og energidepartementet.

Figur 3.8 viser at i de senere år har investeringer i feltutbygging stått for drøyt en fjerdedel av de samlede investeringene i sektoren, mens investeringer i eksisterende felt har stått for rundt halvparten. Leteinvesteringer som andel av samlede investeringer har vist en noe fallende tendens de siste årene.

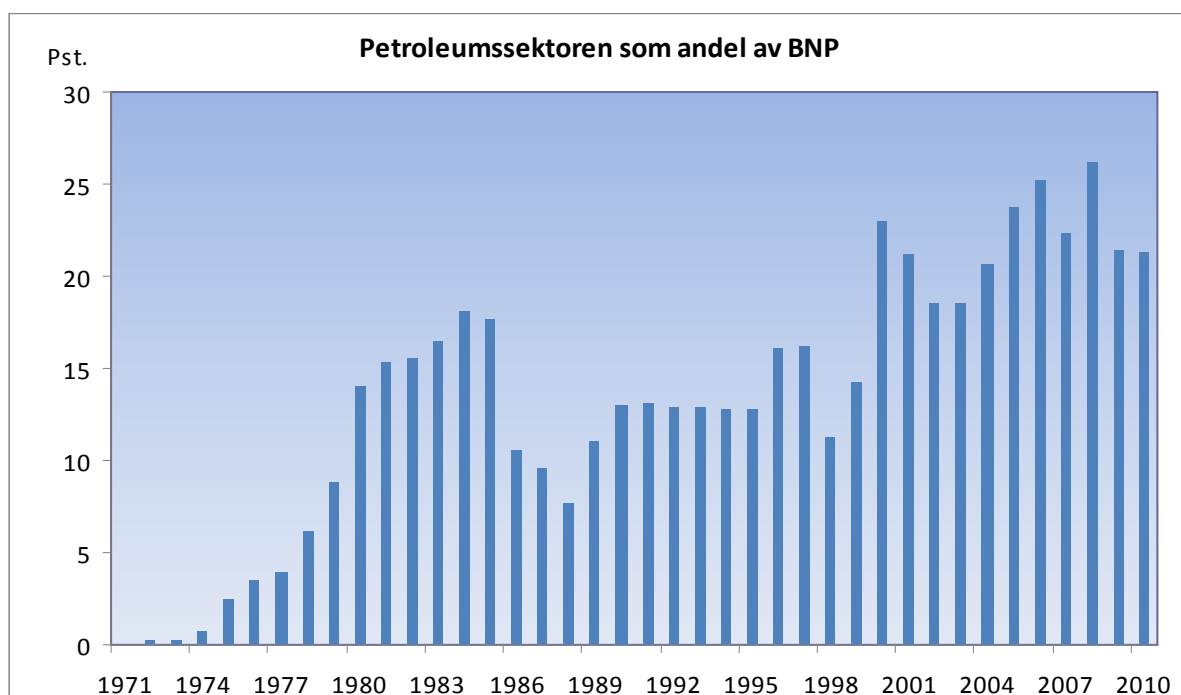

Figur 3.8 Utviklingen i ulike investeringskostnader i petroleumssektoren. 2005-2012. Pst. (Anslag for 2011 og 2012)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Petroleumsinvesteringene har om lag doblet seg fra 2000 til 2010, målt i faste priser, og gitt betydelig vekst til fastlandsøkonomien. Dette er illustrert i Figur 3.9 som viser utviklingen i petroleumssektorens andel av BNP. Mens petroleumssektoren som andel av BNP utgjorde drøyt 10 pst. på store deler av 1990-tallet, har denne andelen økt til over 20 pst. i andre halvdel av 2000-tallet. I 2010 og 2009 utgjorde petroleumssektoren 21 pst. av BNP, ned fra hele 26 pst. i 2008.

I artikkelen "Resource Booms: Curse or Blessing?" analyseres bl.a. virkningen av oljesektoren på veksten i norsk økonomi i perioden 1974 til 1999.¹¹ Ifølge denne analysen bidro oljesektoren til at gjennomsnittsveksten i BNP i denne perioden ble 1,5 prosentpoeng høyere enn det veksten ville ha vært uten oljesektoren. Gjennomsnittlig BNP-vekst i perioden 1974 til 1999 var 3,3 pst.

Figur 3.9 Petroleumssektorens andel av BNP. Pst.

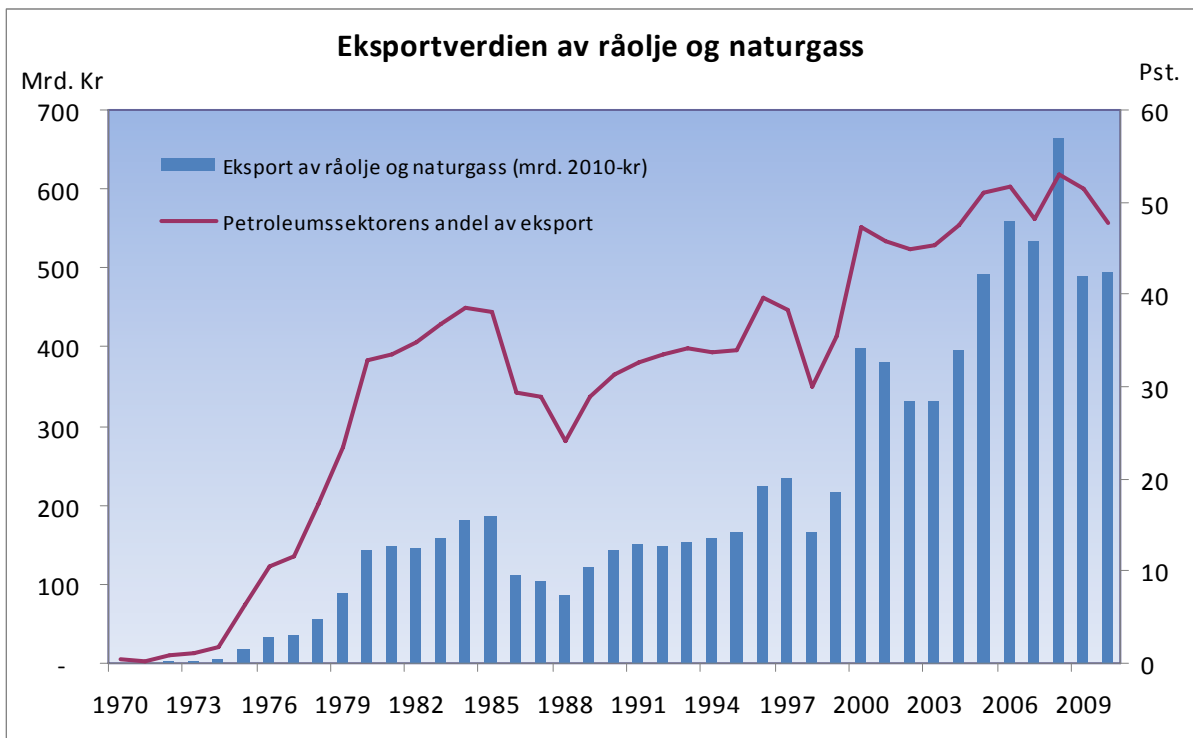
Kilder: Finansdepartementet, Statistisk sentralbyrå og Olje- og energidepartementet.

3.4 EKSPORTVERDIEN AV RÅOLJE OG NATURGASS

I både 2009 og 2010 utgjorde eksportverdien av råolje og naturgass i størrelsesorden 490-500 milliarder kroner. Dette er om lag 170 milliarder kroner lavere enn i toppåret 2008. Den viktigste årsaken til fallet i eksportverdien fra 2008, er reduksjonen i oljeprisen fra 2008 til 2009-2010, men fallet i oljeproduksjonen bidro også til en reduksjon i eksportverdien av råolje. Selv om produksjonen av naturgass har økt siden 2008, bidrar ikke dette i tilstrekkelig grad til å kompensere for redusert oljeproduksjon og prisfallet på olje.

Samlet sett falt eksportverdien av råolje og naturgass med om lag 25 pst. fra 2008 til 2009 og 2010, jf. Figur 3.10.

¹¹ Cappelen Å, T. Eika og I. Holm (2000), Resource Booms: Curse or Blessing? Artikkelen ble presentert på det årlige møte i American Economic Association 2000. Mimeo, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.10 Eksportverdien av råolje og naturgass som andel av samlet eksport og eksportverdien av råolje og naturgass i milliarder 2010- kroner

Kilder: Statistisk sentralbyrå.

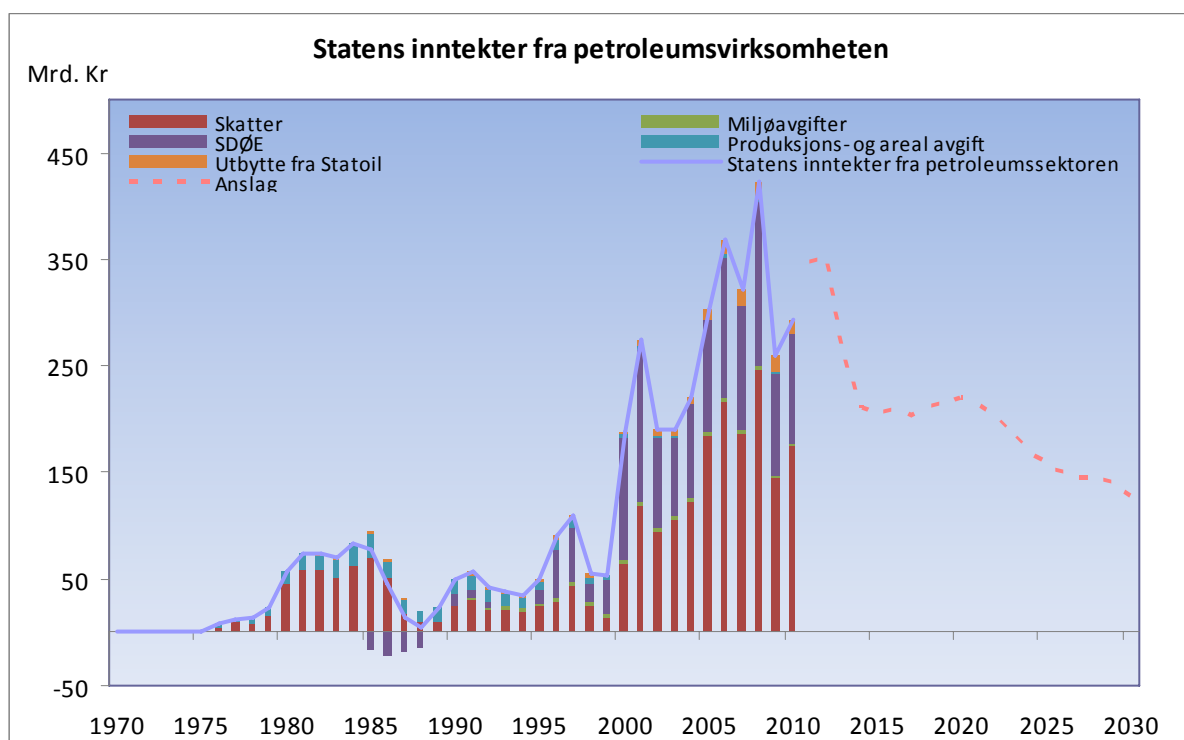

4 PETROLEUMSSELSKAPENE OG SKATT

4.1 STATENS NETTO KONTANTSTRØM FRA PETROLEUMSVIRKSOMHET

I tråd med utviklingen i petroleumssektorens andel av landets verdiskaping, har også statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten vokst betraktelig fra 1990-årene til i dag, jf. Figur 4.1. Statens netto kontantstrøm nådde en "foreløpig topp" i 2008 på 423 milliarder kroner. Fra 2008 til 2009 falt statens netto kontantstrøm med hele 163 milliarder kroner. Økningen i olje- og gassprisen fra 2009 til 2010 bidro til at statens netto kontantstrøm igjen økte fra 260 milliarder kroner til drøyt 290 milliarder kroner. For 2011 og 2012 anslår Finansdepartementet statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet til hhv. 348 og 352 milliarder kroner. Denne økningen må også ses i sammenheng med høyere olje- og gasspriser.

Den framtidige utviklingen i statens netto kontantstrøm fra petroleumssektoren er imidlertid svært følsom for de forutsetningene som gjøres om oljeprisutviklingen. I Nasjonalbudsjettet for 2011 vises det til at dersom oljeprisen blir 10 kroner høyere i 2012 enn det som er forutsatt i budsjettet for 2012, vil det øke statens netto kontantstrøm og skatte- og avgiftsinntektene med om lag 4,6 milliarder kroner i 2012.

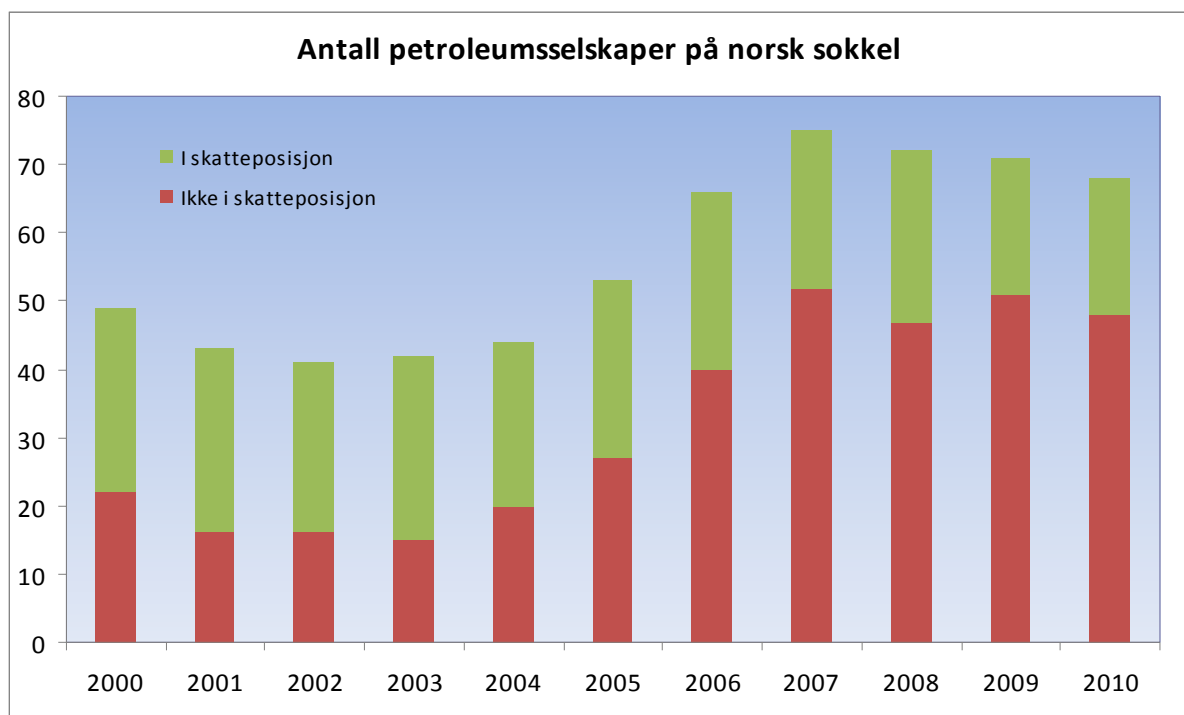
Figur 4.1 Statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet. Milliarder 2010-kroner

Kilder: Finansdepartementet og Olje- og energidepartementet.

4.2 UTVIKLING I ANTALL PETROLEUMSSELSKAP

Antall selskaper som opererer på norsk sokkel har de siste årene økt, jf. Figur 4.2. Fra 2000 til 2005 varierte antallet fra 40 til 50, mens det var hele 75 selskaper i 2007. For 2010 er antallet redusert til 68, hvorav 20 er i skatteposisjon. Det kan dermed se ut som om antall selskaper som opererer på norsk sokkel har stabilisert seg på et nivå rundt 70. Antall selskaper i skatteposisjon har imidlertid vært på et stabilt nivå i hele denne perioden.

Den kraftige økningen i antall selskaper som opererer på sokkelen i perioden 2005-2007, må ses i sammenheng med at det i 2005 ble innført en ny ordning som innebærer at selskapene kan kreve utbetalt skatteverdien av pådratte leteutgifter, jf. 4.7.

Figur 4.2 Antall petroleumsselskaper på norsk sokkel i alt og i skatteposisjon. 2000-2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

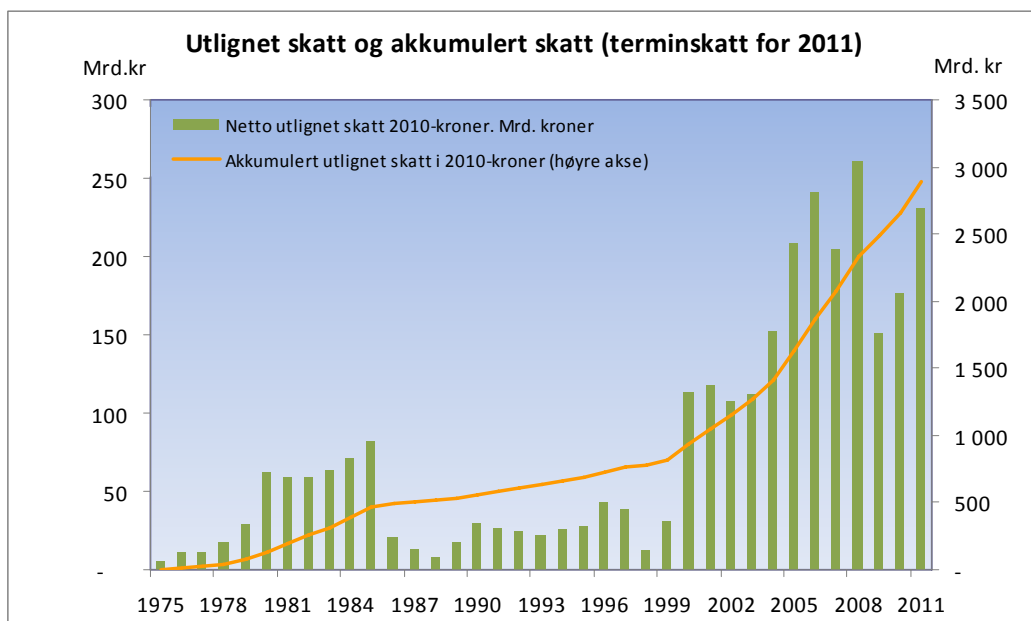
4.3 UTVIKLING I UTLIGNET PETROLEUMSSKATT

Utviklingen med stigende priser på olje og gass, kombinert med økt utvinning, har gitt en kraftig økning i skatteinntektene fra petroleumssektoren på 2000-tallet. Figur 4.3 viser utviklingen i utlignet skatt for petroleumssektoren, samt akkumulert skatteproveny, i perioden 1975 til 2010. I Figur 4.3, og i fortsettelsen, er utbetalinger av skatteverdien av leteutgifter (ordningen ble innført i 2005, jf. avsnitt 4.7) trukket fra samlet utlignet petroleumsskatt siden dette gir et riktigere bilde av statens faktiske inntekter det enkelte år. For inntektsåret 2011 i Figur 4.3, er forhåndsskatten/terminskatt lagt til grunn, og det er videre forutsatt at statens refusjon av leteutgifter i 2011 vil utgjøre det samme som for inntektsåret 2010.

Mens petroleumsskatten lå på et relativt stabilt nivå på 1990-tallet, dvs. med unntak av inntektsåret 1998, har skatteinntektene økt kraftig på 2000-tallet og med et toppår i 2008. I 2010 utgjorde petroleumsskatten 177 milliarder kroner (2011-kroner). Det aller meste av petroleumsskatten betales imidlertid av et fåtall store selskaper, og blant disse er Statoil i en særstilling.

Den kraftige veksten i provenyet fra petroleumsskatten på 2000-tallet må også ses i sammenheng med statens nedsalg av SDØE-andeler i denne perioden, noe som har ført til at en større del av inntektene fra sokkelen kanaliseres

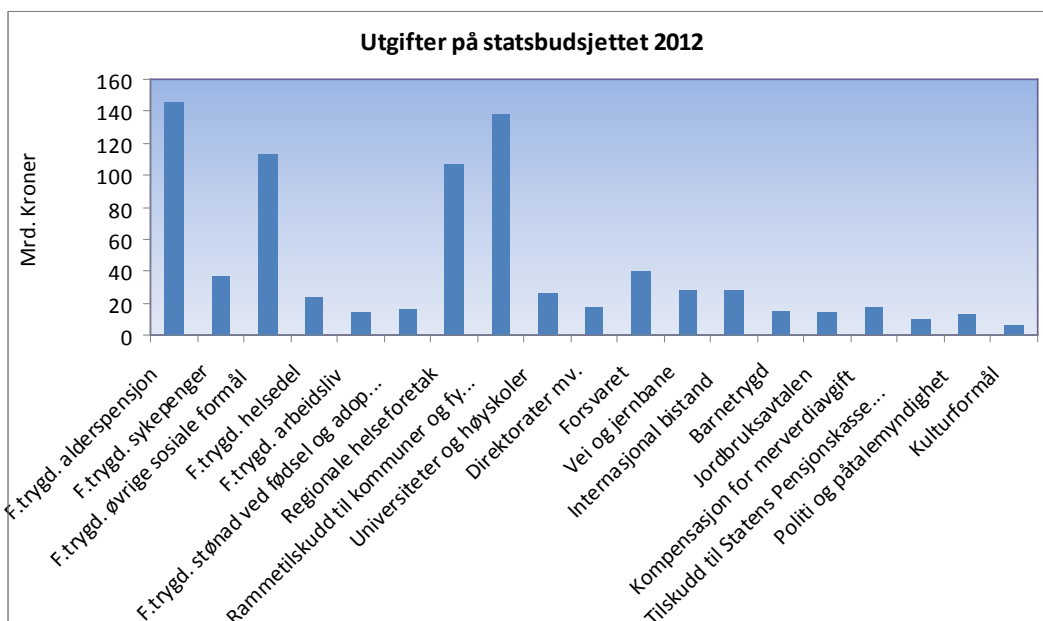
gjennom skattesystemet. Dette er også illustrert i Figur 4.6 som viser utlignet skatt som andel av samlet alminnelig inntekt før finansposter fra 1995 til 2010.

Figur 4.3 Utvikling i utlignet petroleumsskatt og akkumulert utlignet skatt. 2011-kroner. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt

Kilde: Oljeskattekontoret.

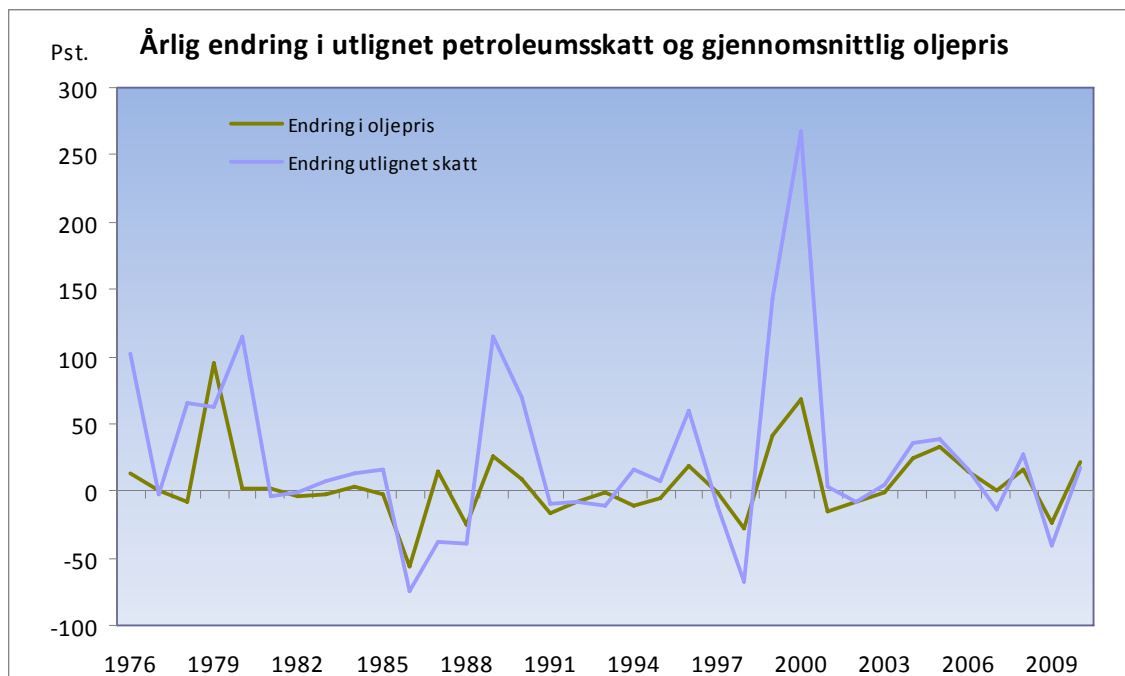
For å illustrere omfanget på petroleumsskatten, 177 milliarder kroner (2011-kroner), er figur 4.4 tatt med. Figur 4.4 viser størrelsen på de største utgiftspostene på statsbudsjettet for 2012. I 2012 er det for eksempel bevilget 106 milliarder kroner til drift av sykehusene i 2012.

Figur 4.4 Sentrale utgiftsposter på statsbudsjettet. 2012. Milliarder kroner

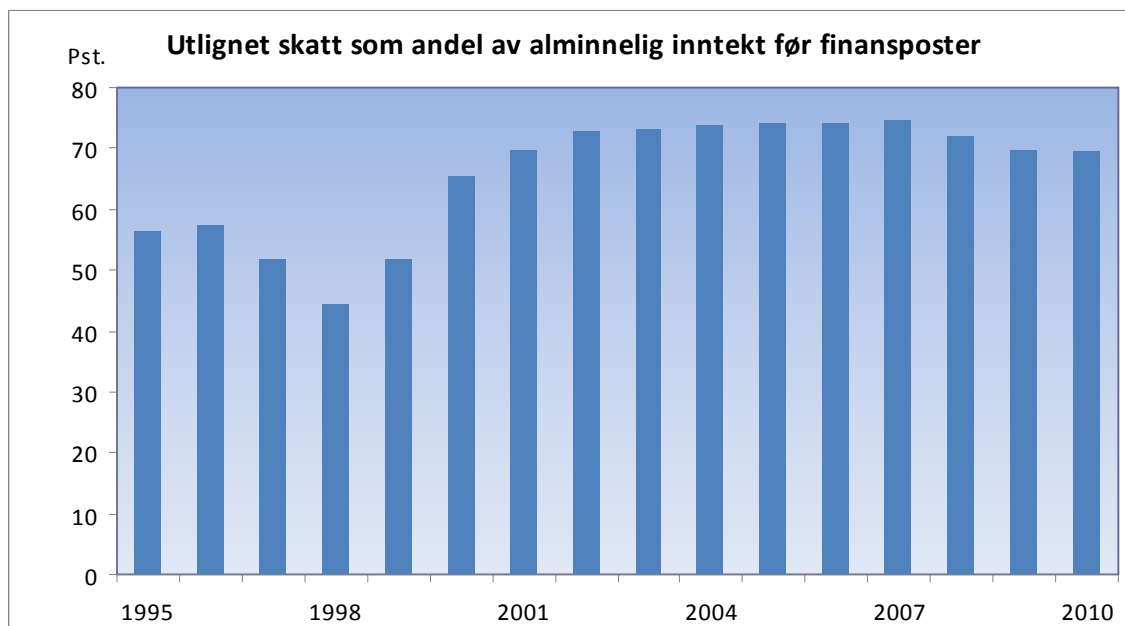
Kilde: Finansdepartementet.

Sammenhengen mellom nivået på petroleumsskatten og oljeprisen er nærmere illustrert i Figur 4.5 som viser endring i hhv. utlignet skatt og endring i gjennomsnittlig oljepris fra året før. At skatteinntektene i enkelte år økte vesentlig mer enn oljeprisen, må ses i sammenheng med at de variable kostnadene ikke økte like mye som oljeprisen disse årene, og følgelig øker det skattepliktige overskuddet relativt mer enn økningen i oljeprisen skulle tilsi.

Figur 4.5 Endring i utlignet petroleumsskatt og gjennomsnittlig oljepris fra året før. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt. Pst.

Kilde: Oljeskattekontoret og Finansdepartementet.

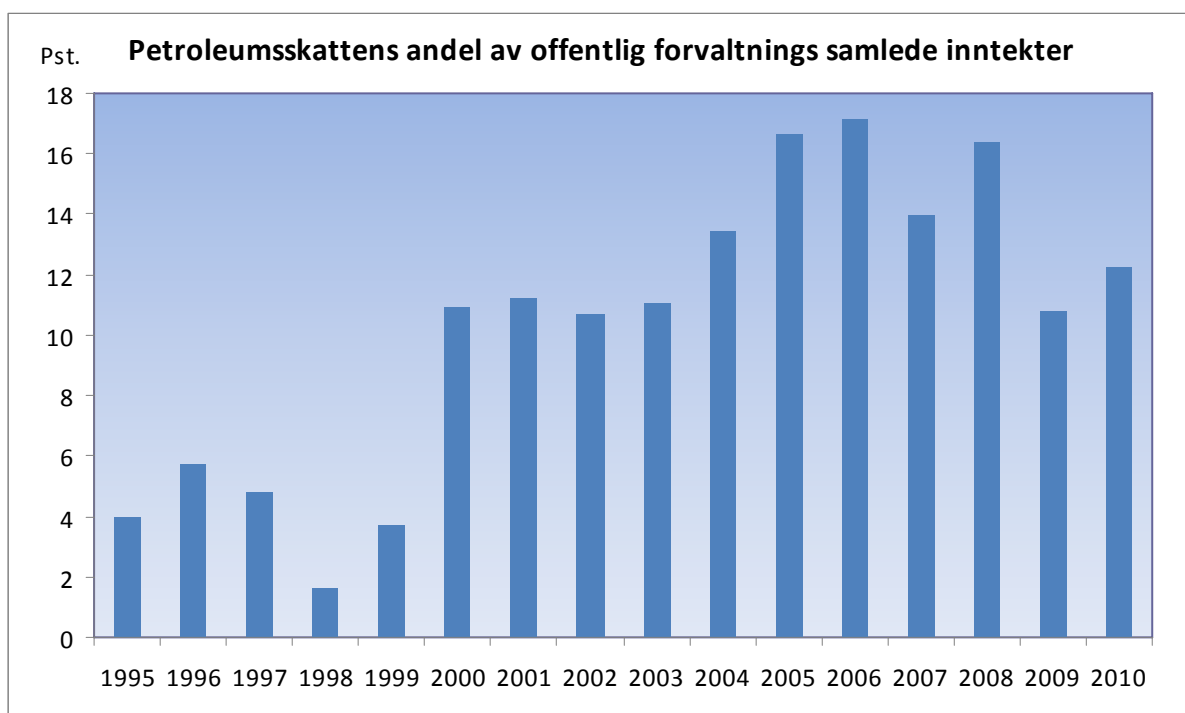

Figur 4.6 Utlignet petroleumsskatt som andel av samlet alminnelig inntekt før finansposter for særskattepliktige. 1995-2010. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt. Pst.

Kilde: Oljeskattekontoret.

4.4 PETROLEUMSSKATTENS BETYDNING FOR OFFENTLIG FORVALTNINGS SAMLEDE INNTEKTER

Petroleumsskatten er en betydelig inntektskilde for offentlig forvaltning, jf. Figur 4.7. Med unntak av inntektsåret 1998, hvor petroleumsskatten kun utgjorde 1,8 pst. av de offentlige inntektene, utgjorde petroleumsskatten i gjennomsnitt drøyt 4 pst. av offentlig forvaltnings samlede inntekter på 1990-tallet.¹² På 2000-tallet har det vært en kraftig vekst i provenyet fra petroleumsskatten både som følge av økt oljepris, men også som nevnt fordi salget av SDØE-andeler har ført til at en større del av inntektene fra sokkelen kanaliseres gjennom skattesystemet. I 2010 utgjorde petroleumsskatten 12 pst. av offentlig forvaltnings samlede inntekter.

Figur 4.7 Petroleumsskatten som andel av offentlig forvaltnings samlede inntekter. 1995-2010. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt. Pst.

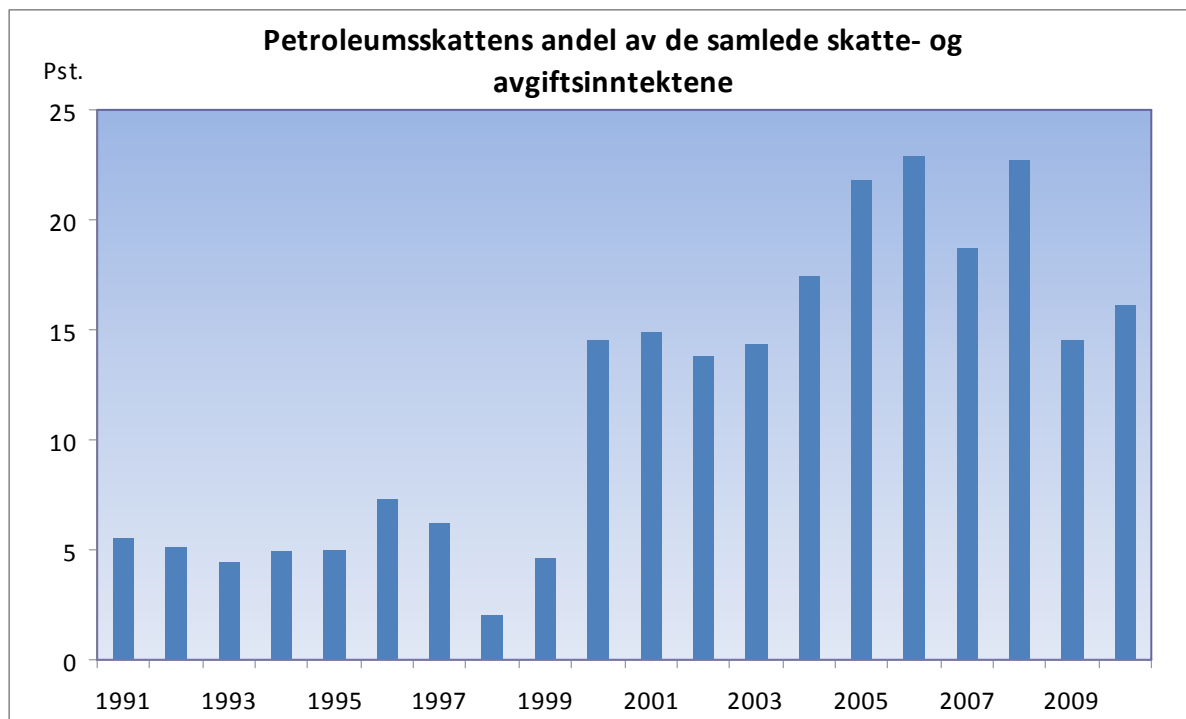
Kilde: Oljeskattekontoret og Statistisk sentralbyrå.

4.5 PETROLEUMSSKATTENS ANDEL AV DE SAMLEDE SKATTE- OG AVGIFTSINNTEKTENE

Figur 4.8 viser petroleumsskattens andel av de samlede skatte- og avgiftsinntektene i perioden 1991 til 2010. På 1990-tallet utgjorde petroleumsskatten om lag 5 pst. av de samlede skatte- og avgiftsinntektene, mens denne andelen har

¹² Med offentlig forvaltnings inntekter menes her alle typer inntekter til stat, kommune og fylkeskommune; inkl. skatter, avgifter, salg av SDØE-andeler og andre inntekter.

ligget mellom 14 og 23 pst. på 2000-tallet.¹³ I 2010 utgjorde petroleumsskatten om lag 16 pst. av de samlede skatte- og avgiftsinntektene.

Figur 4.8 Petroleumsskattens andel av de samlede skatte- og avgiftsinntektene. 1991-2010. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt. Pst.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Oljeskattekontoret.

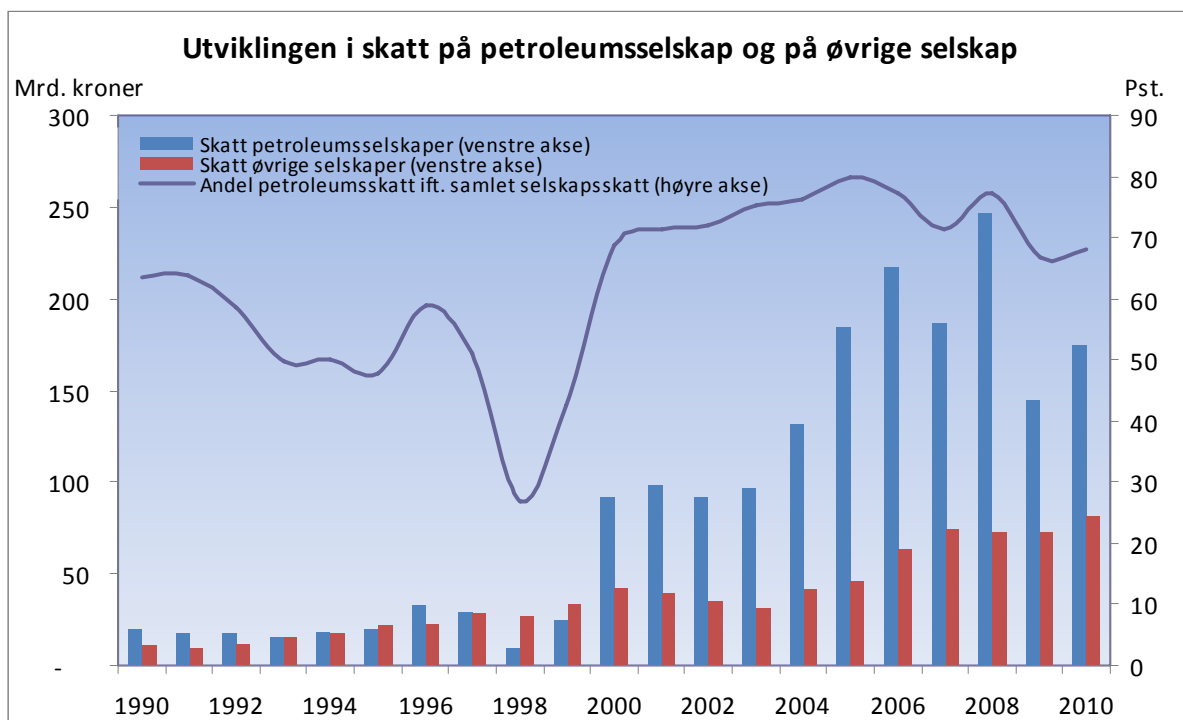
4.6 OMFANGET PÅ PETROLEUMSSKATTEN SAMMENLIGNET MED ANDRE SKATTE- OG AVGIFTSINNTEKTER

Den kraftige veksten i petroleumsskatten det siste tiåret, kan også illustreres ved å sammenligne provenyet fra petroleumsskatten med provenyet fra andre skatter og avgifter. I Figur 4.9 sammenlignes utviklingen i petroleumsskatten med utviklingen i skatt på øvrige selskaper, eller etterskuddspliktige selskaper, og i Figur 4.10 sammenlignes utviklingen i petroleumsskatten med utviklingen i provenyet fra trygdeavgift, arbeidsgiveravgift og merverdiavgift.¹⁴

Mens det på 1990-tallet ikke var noen vesentlig forskjell mellom nivået på skatt fra petroleumssektoren og fra øvrige norske selskaper, har provenyet fra skatt på petroleumsselskaper økt langt mer enn provenyet fra skatt på øvrige selskaper på 2000-tallet, jf. Figur 4.9.

¹³ Samlede skatter & avgifter inkluderer alle typer skatter og avgifter i offentlig forvaltning. Begrepet dekker tre hovedposter: (1) Produksjonsskatter (inkl. mva.), (2) Trygde- og pensjonspremier, (3) Skatt på inntekt, arv, formue m.v.

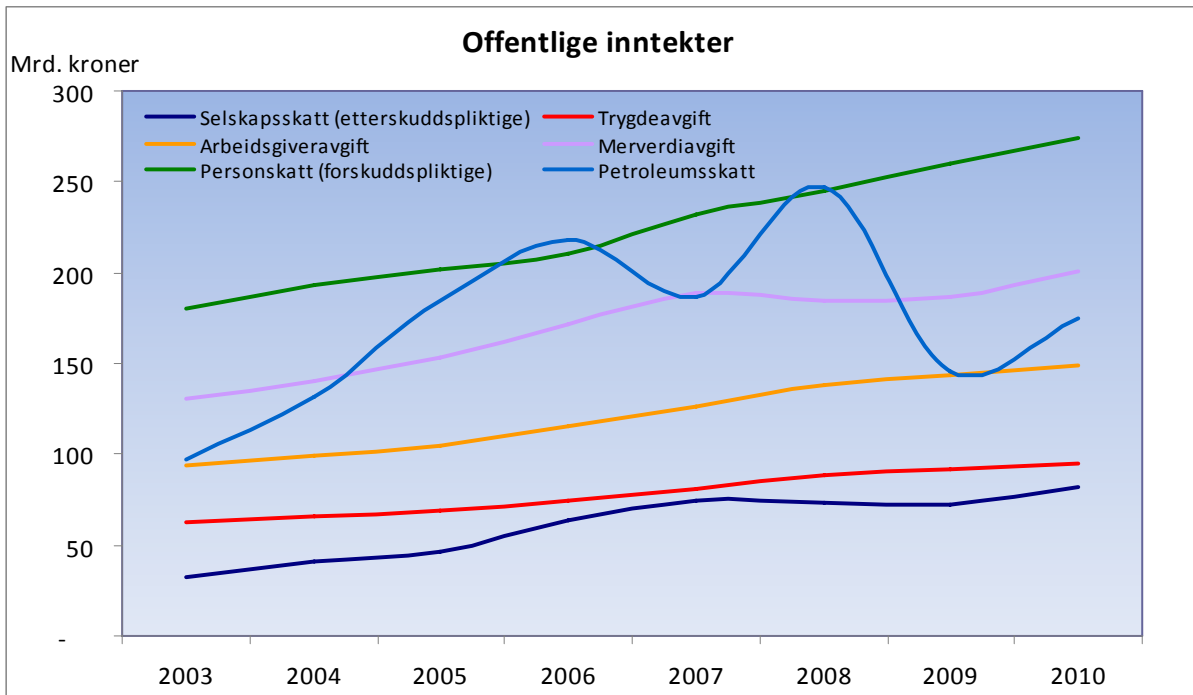
¹⁴ For å bli regnet som etterskuddspliktig skattyter, må eierne av selskapet ha begrenset ansvar for gjelden til selskapet. Eieren må også ha plikt til å levere selvangivelse, jf. ligningslovens kapittel 4.

Figur 4.9 Utviklingen i proveny fra skatt på petroleumsselskap og på øvrige selskap. Utbetaling av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet skatt. 1990-2010

Kilde: Oljeskattekontoret og SSB.

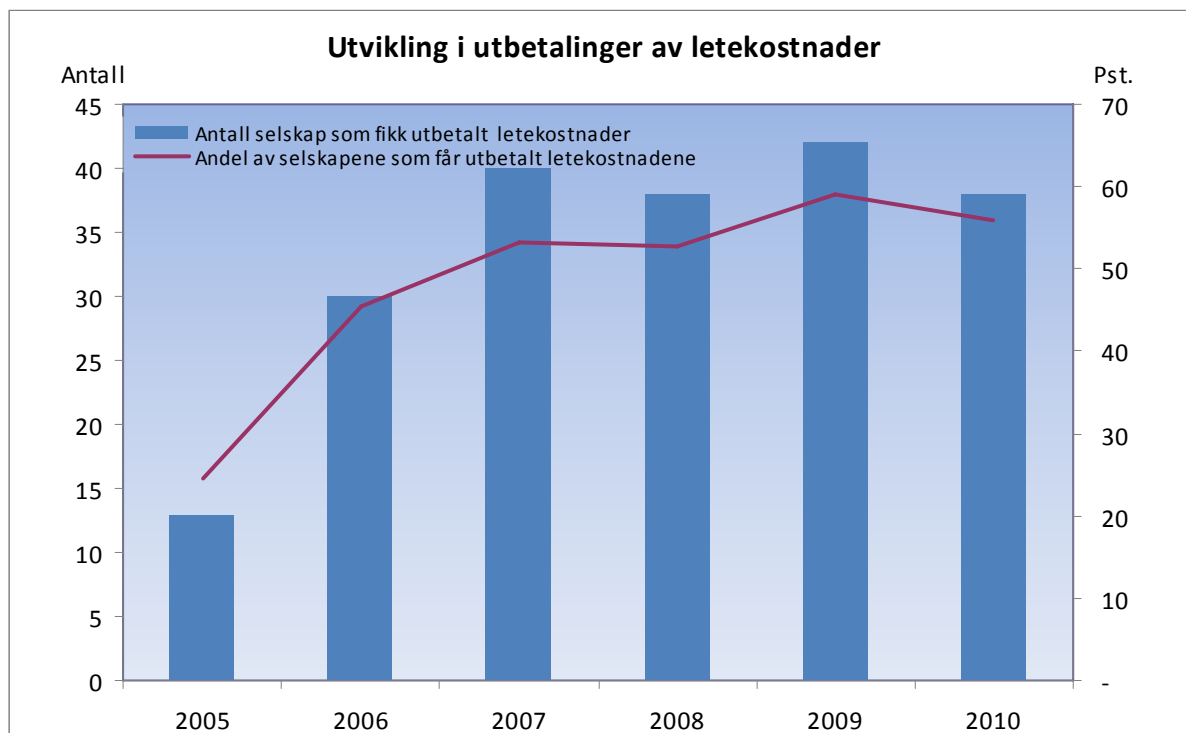
I Figur 4.10 sammenlignes utviklingen i provenyet av petroleumsskatten med hhv. utviklingen i provenyet av trygdeavgiften, merverdiavgiften, arbeidsgiveravgiften, selskapskatten (land) og personsatt (skatt på alminnelig inntekt, formue og toppskatt). Figuren viser at provenyet fra petroleumsskatten var høyere enn merverdiavgiften fra 2005 til 2008. Siden 2009 har provenyet fra merverdiavgiften igjen vært høyere enn provenyet fra petroleumsskatten. Inntektsskatten og formuesskatten for personer er høyere enn petroleumsskatten for alle år med unntak av 2006.

Figur 4.10 Provenyet av trygdeavgift, arbeidsgiveravgift, merverdiavgift, petroleumsskatt, selskapskatt og personskatt. Utbetalinger av skatteverdien av leteutgifter er trukket fra utlignet petroleumsskatt. 2001-2010
 Kilde: SSB og Oljeskattekontoret.

4.7 UTBETALINGER FOR LETEUTGIFTER

For å redusere inngangsbarrieren for deltakelse i sokkelvirksomhet og dermed legge til rette for samfunnsøkonomisk lønnsom leting, ble det fra og med 2005 innført nye regler som innebærer at selskapene kan kreve utbetalt fra staten skatteverdien av pådratte letetekostnader for så vidt disse ikke overstiger årets underskudd. Beløpet fastsettes for det enkelte år i forbindelse med likningsbehandlingen. I tråd med intensjonene har antallet selskaper som deltar på sokkelen økt betydelig etter dette. Figur 4.11 viser utviklingen i antall og andel selskaper som får utbetalt skatteverdien av letetekostnadene siden innføringen av ordningen i 2005. Siden innføringen av ordningen har det vært en tredobling i antallet selskaper som får utbetalt skatteverdien av letetekostnadene.

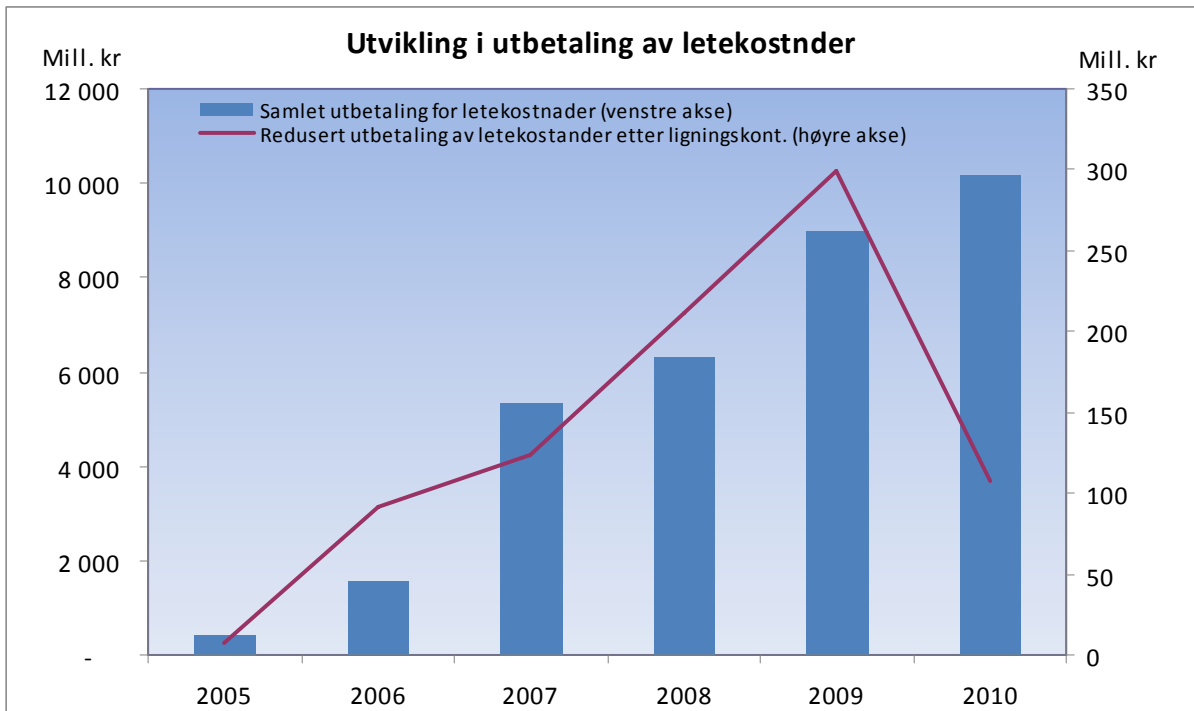

Figur 4.11 Utviklingen i antall og andel petroleumsselskaper som fikk utbetalt skatteverdien av letetekostnadene. 2005-2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

Utbetalingene av skatteverdien av leteutgifter har i takt med økningen i antallet leteselskaper, økt betydelig siden innføringen av ordningen, jf. Figur 4.12. I innføringsåret ble det utbetalt om lag 420 mill. kroner over ordningen, mens samlet utbetaling i 2010 ble på om lag 10,2 milliarder kroner til 39 selskaper, hvorav 21 selskaper mottok over 100 mill. kroner hver. Av disse fikk om lag halvparten utbetalt 300 mill. kroner eller mer.

Figur 4.12 viser også reduksjonen i utbetalingene som følge av Oljeskattekontorets gjennomgang av selskapenes påstand. For 2010 er selskapenes krav om utbetaling redusert med drøyt 100 millioner kroner i forbindelse med ligningskontrollen, noe som er om lag 200 millioner kroner lavere enn i 2009.

Figur 4.12 Utbetaling av leteutgifter og redusert utbetaling som følge av ligningskontroll. 2005-2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

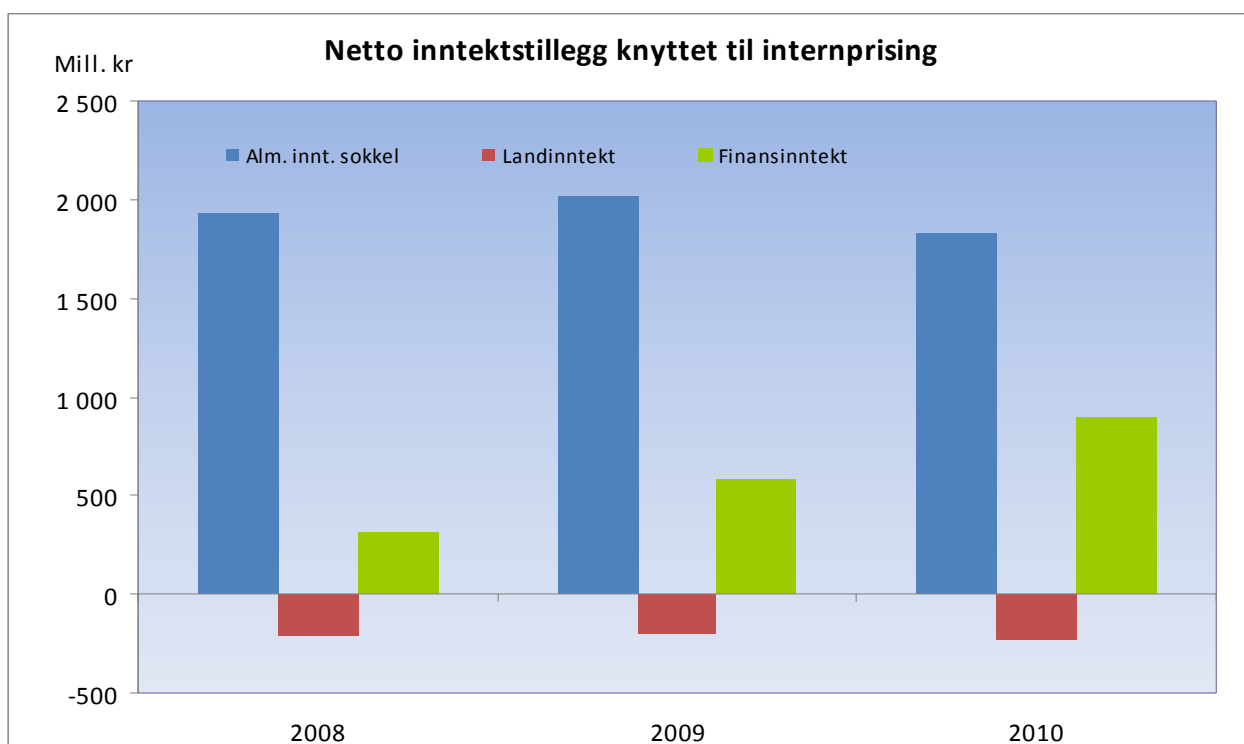
5 INTERNPRISING VED OLJESKATTEKONTORET

5.1 LIGNINGEN FOR INNTEKTSÅRET 2010

Et av de viktigste temaene ved internasjonale skattespørsmål er internprising, eller Transfer Pricing som det også omtales. Med internprising menes prisfastsettelsen ved transaksjoner mellom skattytere som er knyttet til hverandre gjennom forskjellige former for interessefelleskap.¹⁵ Fastsettelsen av internpriser får stor betydning for beskatningen, ettersom den påvirker selskapenes skattepliktige inntekt. For eksempel kan beskatningen flyttes fra et selskap til et annet ved å øke eller redusere prisen på en vare som selges. Det er anslått at mer enn 60 prosent av verdenshandelen med varer og tjenester som foregår på tvers av landegrensene, skjer mellom beslektede selskaper.¹⁶

Internprisingskontroll har alltid utgjort en vesentlig del av Oljeskattekontorets oppgaver og er svært ressurskrevende. Større saker verserer normalt over mange år for ulike instanser. Grunnet særskatten på 50 prosent på inntekt fra sokkelvirksomhet er kontroll av transaksjoner mellom særskatteregime og andre skatteregimer svært viktig.

Figur 5.1 viser netto inntektstillegg knyttet til internprising ved ligningene for 2008-2010 fordelt på sokkelinntekt, landinntekt og finansinntekt. Som det fremgår av figuren er netto inntektstillegg knyttet til finans mer enn doblet siden 2008. En av forklaringene på dette er de økte marginpåslagene på selskapenes konserninterne lån tatt opp i etterkant av finanskrisen. Økte marginpåslag er i tråd med markedet generelt, men for en del av selskapene fant Oljeskattenemnda at selskapenes marginpåslag likevel var høyere enn hva som ville blitt avtalt mellom uavhengige selskaper.

Figur 5.1 Netto inntektstillegg knyttet til internprising ved ligningene for 2008-2010

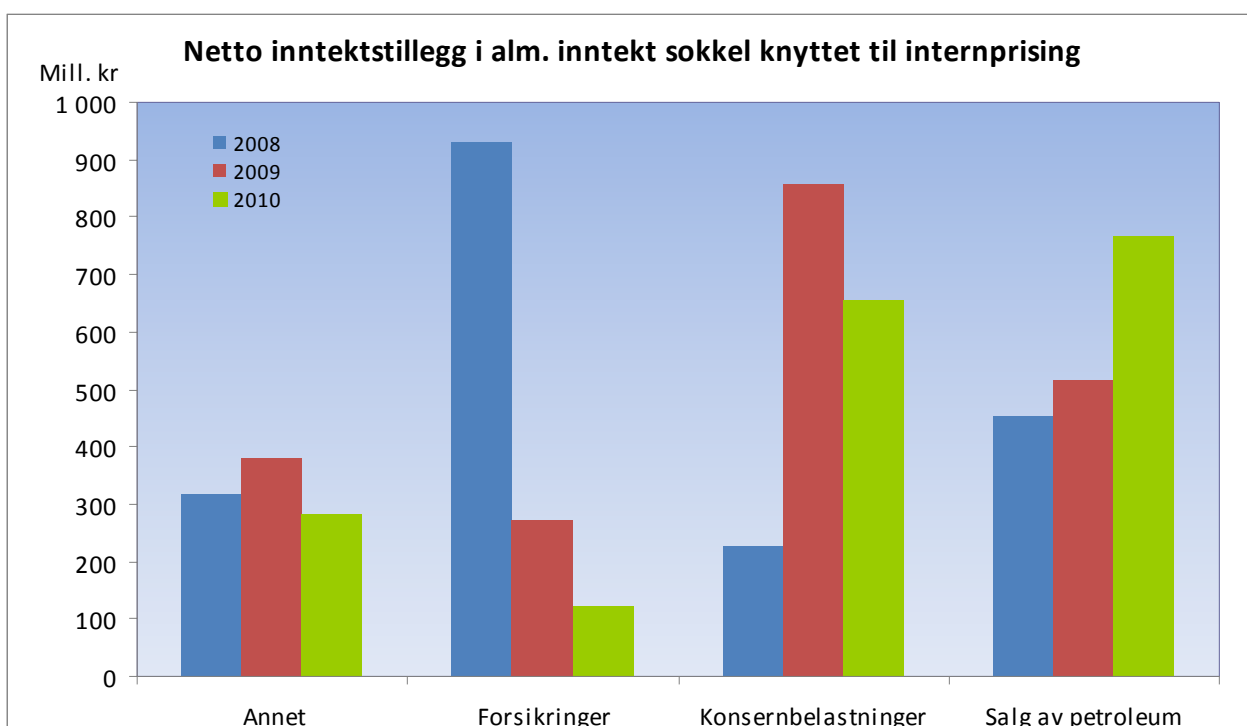
Kilde: Oljeskattekontoret.

¹⁵ Ot.prp. nr. 62 (2006-2007) Om lov om endringer i skattelovgivningen (internprising).

¹⁶ Ot.prp. nr. 62 (2006-2007) Om lov om endringer i skattelovgivningen (internprising).

De negative inntektstilleggene i landinntekt gjelder i hovedsak fordelingen av inntekter mellom selskapenes sokkelvirksomhet og landvirksomhet. Dvs. om inntekten knytter seg til sokkelvirksomheten og særskatteregimet, eller om den faller inn under selskapets landvirksomhet og ordinær selskapsbeskatning. I slike tilfeller vil et vedtak om å øke sokkelinntekten føre til at selskapets landinntekt reduseres med tilsvarende beløp.

Oljeskattekontorets største kontrollområder innenfor internprising er salg av petroleum, konsernbelastninger, forsikringer og konserninterne lån og innskudd. Netto inntektstillegg knyttet til sistnevnte kategori fremgår av Figur 5.1. De andre kategoriene inngår i netto inntektstillegg i alminnelig inntekt sokkel og fordeler seg som vist i Figur 5.2.

Figur 5.2 Netto inntektstillegg i alminnelig inntekt sokkel knyttet til internprising ved ligningene for 2008-2010
Kilde: Oljeskattekontoret.

For inntektsåret 2010 bestod netto inntektstillegg i alminnelig inntekt sokkel av 67 enkeltfravikelser, hvorav gjennomsnittlig fravikelse var på 27,3 mill. kr, medianen var 8,3 mill. kr og den største på 308 mill. kr.

5.2 SALG AV PETROLEUMSPRODUKTER

Ved ligningen for 2010 ble det vedtatt fravikelser knyttet til internsalg av petroleum som til sammen medførte at selskapene fikk 766 mill. kr i inntektstillegg, jf. Figur 5.2. For 2009 var dette beløpet på 514 mill. kr.

Råolje – normprissystemet

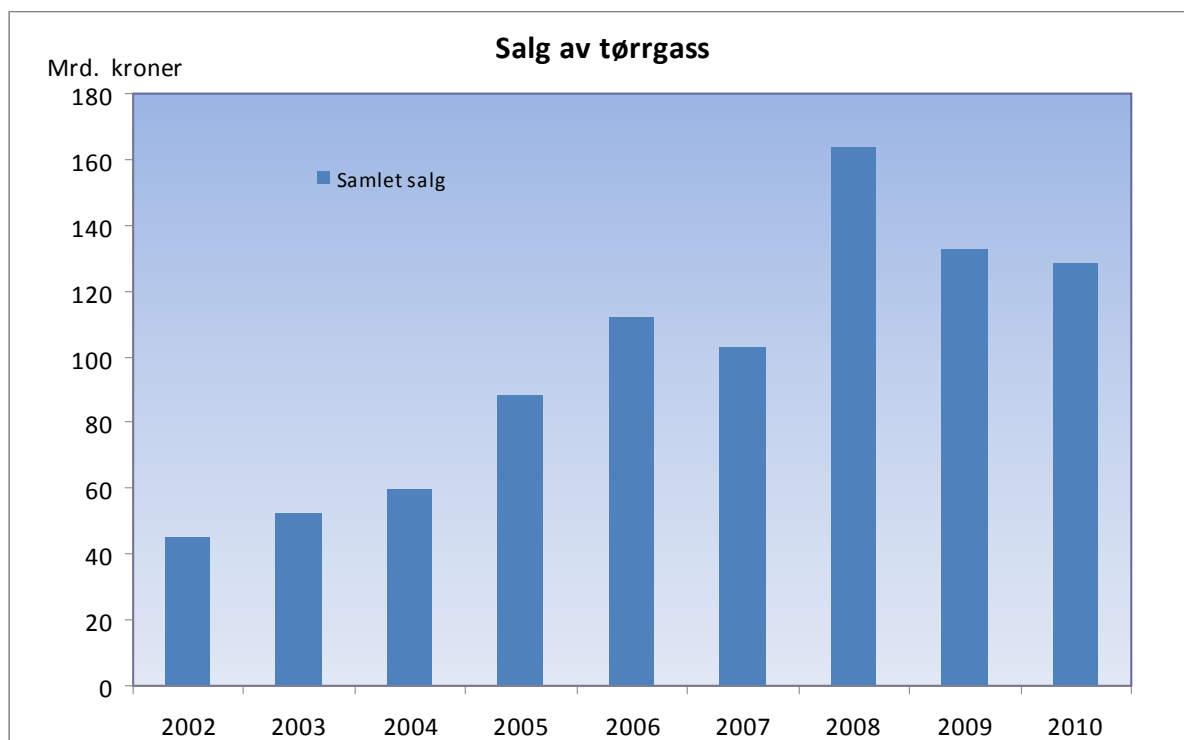
Salg av råolje utgjør de største verdiene innfor internprising blant selskapene som kontrolleres ved Oljeskattekontoret. Prisen som skal legges til grunn ved beregning av skatt fastsettes imidlertid av Petroleumsprisrådet (PPR) og benevnes

som "normpris". Normprissystemet reduserer kontorets behov for å kontrollere selskapenes salgspris i forhold til armlengdeprinsippet. Råoljesalget blir imidlertid kontrollert med hensyn til korrekt bruk av normprissystemet.

Normprisen kan variere fra felt til felt og gjelder internsalg så vel som salg mellom uavhengige parter. Normprisen skal tilsvare markedspris, men for enkelte laster kan det likevel oppstå betydelig avvik. Er normprisen lavere enn faktisk pris får selskapene en skattefri gevinst, mens det motsatte er tilfelle dersom normprisen er høyere enn faktisk pris.

Salg av tørrgass inkl. LNG

I 2010 passerte tørrgassproduksjonen på norsk sokkel oljeproduksjonen målt i felles energienhet, og på verdensbasis var det bare Russland som eksporterte mer gass enn Norge.¹⁷ Dette kommer av at tørrgassproduksjonen mellom 2002 og 2010 steg med litt over 50 prosent, mens oljeproduksjonen i samme periode falt ca. 40 prosent.¹⁸ I tillegg til at produksjonen av tørrgass steg, steg også prisen på gass. Målt i løpende kroner økte dermed verdien av tørrgasssalget med over 180 prosent fra 45 mrd. kr til 128. mrd kr, jf. Figur 5.3.

Figur 5.3 Samlet salgsinntekt. 2002-2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

Det er mange faktorer ved salg av tørrgass som kompliserer Oljeskattekontorets internprisingsarbeid. Teknisk sett er tørrgass et homogent produkt, noe som skulle forenkle oppgaven ved at det er lettere å sammenligne priser, men kontraktene som er inngått mellom aktørene i markedet inneholder ofte klausuler som kan få betydelig effekt på markedsverdien, herunder:

¹⁷ Tørrgass er petroleum som er i gassform under normale trykk og temperaturer, mens våtgass er flytende ved normale trykk og temperaturer.

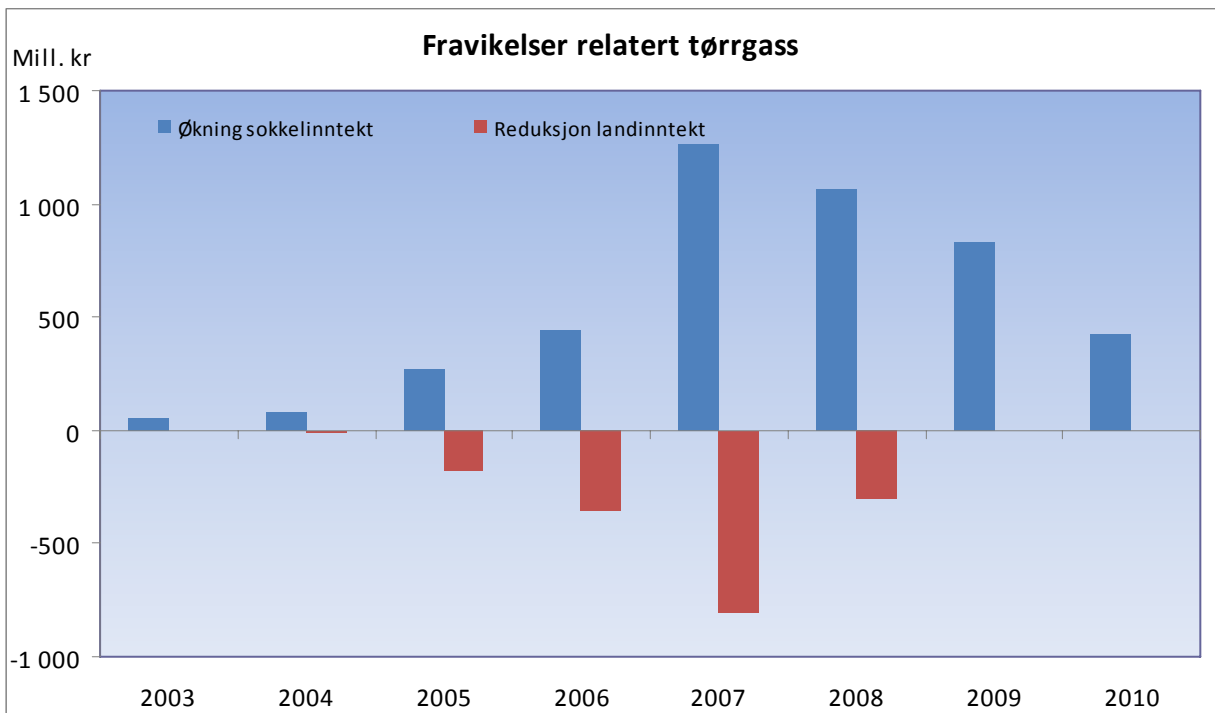
¹⁸ Olje- og energidepartementet, Fakta 2011

- Flexibilitet til å variere volum på daglig basis
- Risikofordeling mellom kjøper og selger
- Funksjonsfordeling mellom kjøper og selger

Videre er en stor andel av salget fra norsk sokkel bundet i lange kontrakter, hvor prisen ofte baseres på prisendringer på produkter som konkurrerer med gass (gassolje, fyringsolje, kull etc.). Problemet med slike kontrakter er at korrelasjonen mellom de ulike substituttene kan variere over tid, slik at gassprisen ikke nødvendigvis reflekterer tilbud og etterspørsel i markedet. Følgelig kan prisen avvike markant fra det man observerer i spotmarkedet. Se også avsnitt 3.1 for en omtale av hvordan kontraktsvilkår med mer påvirker gassprisen.

En annen utfordring ved kontroll av internsalget er at tørrgassmarkedet består av mange regionale markeder, hvor både likviditet og pris varierer. Dette gjør det vanskelig å sammenligne transaksjoner. De små og illikvide markedene bidrar også lite med tanke på åpen markedsinformasjon.

Figur 5.4 viser samlede fravikelser knyttet til tørrgass i perioden 2003 til 2010. Merk at fram til og med 2008 utgjør majoriteten av fravikelsene ikke internprising som sådan, men fordeling mellom sokkel- og landskatt. I 2007 økte sokkelinntekten (dvs. inntekten som er gjenstand for særskatt på 50 pst. i tillegg til 28 pst.) med drøyt en milliard kroner. Landinntekten ble samtidig redusert med om lag 800 millioner kroner.

Figur 5.4 Fravikelser ved salg av tørrgass i perioden 2003-2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

5.3 FORSIKRINGER

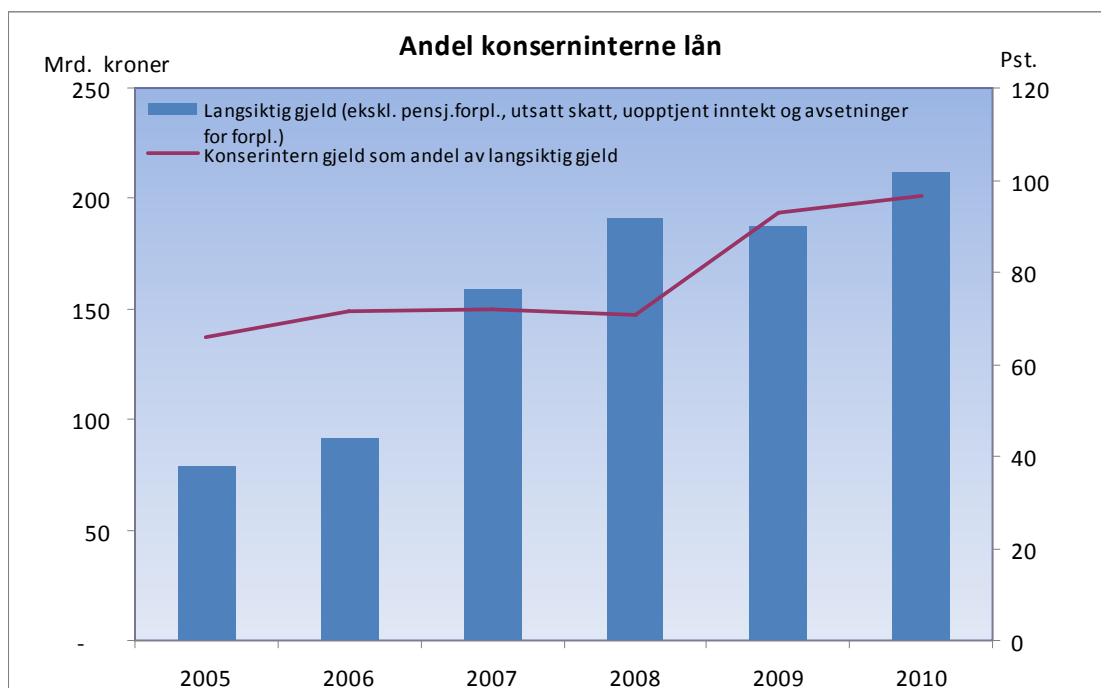
Det er vanlig at oljeselskaper velger å forsikre seg i et konserninternt forsikringselskap, såkalt captive. Captivet er ofte hjemmehørende i skatteparadiser og vil som regel reforsikre seg delvis i markedet. Problemstillinger i forbindelse med selskapenes forsikringer går på hvorvidt det foreligger en reell forsikring, dvs. om captivet er finansielt sterkt nok til å dekke eventuelle krav som kan oppstå ved ulykker, og i tilfelle, om forsikringspremien er markedsmessig.

Fra Figur 5.2 ser man at fravikelsene knyttet til forsikring faller en del fra 2008 til 2009. Forklaringen er at tallene for 2008 på 933 mill. kr inkluderer endringsvedtak for tidligere år, mens tallene for 2009 og 2010 kun viser fravikelsene ved ligningen.

5.4 KONSERNINTERNE LÅN

Oljeselskaper som opererer på norsk sokkel kan kreve fradrag mot særskattepliktig inntekt for en andel av netto finanskostnader påløpt på rentebærende gjeld.¹⁹ Den resterende andelen kommer til fradrag mot landinntekten, som beskattes på linje med ordinær selskapsbeskatning. Dette kan gi selskapene incentiver til å ta opp lån fra beslektede selskaper som opererer med et lavere skattenivå enn Norge.

Fra 2005 til 2010 har samlet langsiktig rentebærende gjeld økt fra 79 mrd. kr til 212 mrd. kr. Samtidig har andelen som lånes internt økt fra 66 prosent til 96 prosent, jf. Figur 5.5

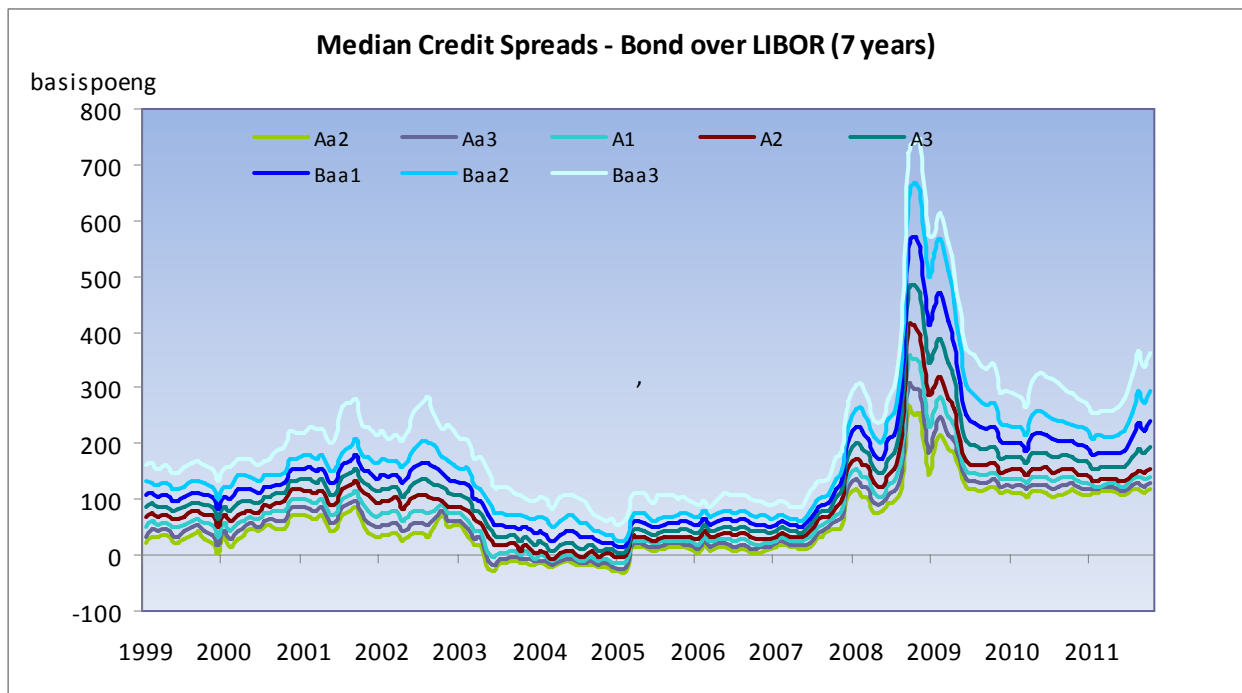

Figur 5.5 Interne og eksterne lån i perioden 2007-2010. Milliarder kroner

Kilde: Oljeskattekontoret.

¹⁹ Det gis fradrag for netto finanskostnader påløpt på rentebærende gjeld. I dette inngår summen av rentekostnader og valutatap fratrukket valutagevinster på gjelden. Fradraget settes til andelen av selskapets netto finanskostnader som svarer til 50 prosent av forholdet mellom skattemessig nedskrevet verdi per 31. desember i inntektsåret av formuesobjekter tilordnet sokkeldistriktet og gjennomsnittlig rentebærende gjeld gjennom inntektsåret, jf. petroleumsskatteloven § 3 d.

Som det fremgår av Figur 5.1 er netto inntektstillegg som følge av internprisingssaker knyttet til finans mer enn doblet siden 2008. Økt lånevolum og økt andel av interne lån er to av forklaringene på dette. En tredje forklaring er at uroen i finansmarkedet har forårsaket større spredning mellom de ulike ratingkarakterene når det gjelder prising av kreditt. Alt annet likt ga derfor fravikelser hvor selskapenes kredittverdighet ble justert et par hakk større utslag for 2010 enn for 2007.

Figur 5.6 Marginpåslag over LIBOR for et utvalg av ratingkarakterene. Basispoeng

Kilde: Moody's

Når Oljeskattemyndighetene vurderer selskapenes internprising av lån er det hovedsakelig følgende tre punkter som blir vurdert:

- Valg av basisrente (f.eks LIBOR/NIBOR) og termin på basisrente
- Marginpåslaget (differansen mellom selskapets rente og basisrenten)
- Andre omkostninger

I de fleste sakene som pågår er det marginpåslaget som er omtvistet, men det finnes også saker hvor selskapenes påstand fravikes vedrørende andre punkter.

I forhold til annet internprisingarbeid ved Oljeskattekontoret er adgangen til markedsdata vedrørende prising av lån relativt stor, men på tross av datatilgangen er arbeidet med konserninterne lån like krevende. Dette skyldes utfordringene med å vurdere betydningen av konserntilknytningen.

Konserntilknytningen påvirker internprisingen av lån på flere måter. For det første vil et selskaps kredittrating normalt forbedres dersom det har et solid morselskap, eller er en del av et større konsern. Hvor mye ratingen forbedres avhenger av morselskapets finansielle styrke og hvor sterk konserntilknytningen er. Konserntilknytningen antas å være sterk dersom:

- selskapets virksomhet er en del av konsernets kjernevirksomhet eller har en strategisk betydning for konsernet,
- selskapet deler navn med konsernet,
- selskapet er geografisk nært knyttet til kjernevirksomheten,
- selskapet har samme ledelse som konsernet, eller
- konsernet har foretatt store investeringer i selskapet

Basert på publikasjoner og kredittrater foretatt av de store kredittbyråene er det mulig å estimere hvor mye en selskapsrating, hvor det legges til grunn at selskapet ikke tilhører et konsern, må oppjusteres som følge av konserntilknytningen.

En annen og mer komplisert effekt av konserntilknytningen er hvordan den påvirker selskapets kapitalstruktur, som igjen påvirker ratingen selskapet får før det justeres for konserntilknytningen. I en kredittvurdering av et av selskapene som opererer på norsk sokkel uttrykker Standard and Poor's at gjennomsnittlig gjeldsgrad for lete- og produksjonsselskaper er på 20 til 30 prosent. Gjennomsnittlig gjeldsgrad for selskapene på norsk sokkel pr. 31. desember 2010 var 73 prosent.²⁰ Dvs. to til tre ganger så høy som bransjesnittet. Flere av selskapene har også en egenkapitalandel, målt som andel av balansesummen, ned mot 10 prosent, hvilket tilsvarer minstekravet for å kunne dele ut utbytte i henhold til aksjeloven § 8-1. Til sammenligning utgjorde egenkapitalen til selskapene notert på Oslo Børs 42 prosent pr. 31. desember 2010.²¹

Bakgrunnen for at bransjen opererer med en gjeldsgrad på 20 til 30 prosent er at selskapene skal kunne takle volatile markeder og at det ofte tar lang tid før investeringer gir en positiv kontantstrøm. For at gjeldsgraden blant selskapene på norsk sokkel skal tilsvare en markedsmessig tilpasning, må risikoen ved leting og produksjon på norsk sokkel være vesentlig lavere enn bransjesnittet. Dersom dette ikke er tilfelle, må det være andre forhold som gjør at selskapene på norsk sokkel i så stor grad finansieres ved gjeld. Siden gjelden hovedsakelig er konsernintern antas et av forholdene å være skatt. Ved kredittrater av selskapene med høy konsernintern gjeld må det derfor vurderes hvor mye vekt man skal legge på nøkkeltall knyttet til gjeldsgrad, alternativt om selskapet er tynt kapitalisert.

Med tynn kapitalisering forstås her skattemotivert tilpasning av lån og egenkapital som medfører at selskapet er lånefinansiert utover det som anses som forretningsmessig rimelig og naturlig. Historisk sett har spørsmål knyttet til tynn kapitalisering stått sentralt i oljeskattemyndighetenes arbeid siden begynnelsen av 1980-tallet. Som følge av de mange sakene som oppstod i kjølevannet av dette arbeidet ble det utarbeidet retningslinjer forankret i

²⁰ Oljeskattekontorets beregninger etter S&P's definisjon av gjeldsgrad hentet fra Standard and Poor's Corporate Ratings Criteria (beregningene er foretatt uten S&Ps justeringer med hensyn på leasing etc.):

Total debt / Capital = [Long term debt (incl. amount for operating lease debt equivalent) + current maturities, commercial paper and other short-term borrowings] / [Long term debt (incl. amount for operating lease debt equivalent) + current maturities, commercial paper and other short-term borrowings + shareholders' equity (including preferred stock) plus minority interest]

²¹ Statistisk sentralbyrå

armlengdestandarden i skatteloven § 13-1. Disse retningslinjene lå som grunnlag da oljeskattemyndighetene for inntektsårene 1981-1988 foretok omklassifisering fra gjeld til egenkapital av totalt 59 mrd. kroner. Finansutgifter som derved ikke ble tillat utgiftsført med virkning for beskatningen, utgjorde til sammen 3,3 mrd. kroner. Flere av sakene ble prøvet for retten, uten at det førte til endringer i forhold til ligningsmyndighetenes vurderinger.²²

5.5 KONSERNINTERNE TJENESTER

Oljeselskapenes kjøp og salg av konserninterne tjenester utgjør betydelige summer og har de siste årene vokst betraktelig. En stor andel av veksten skyldes at flere selskaper har foretatt en omstrukturering hvor ansatte er overført til et eget landselskap i Norge, og hvor landselskapet står for driften av oljeselskapet. Veksten kan også forklares ved at antall aktører på norsk sokkel har vokst kraftig siden 2004.

Konserninterne tjenester består typisk av:

- Administrative tjenester ifm. regnskap, skatt, finans, IT etc.,
- Tekniske tjenester ifm. geologi, boring og produksjon etc.,
- Forskning og utvikling

Belastninger for kjøp/salg av konserninterne tjenester foretas enten direkte eller indirekte. Ved direkte menes her at selskapet bruker faste rater for ulike tjenester eller ansatte. Denne formen for belastning brukes som regel i de tilfeller hvor pris og kvantum lar seg identifisere, for eks. timer levert av en regnskapsmedarbeider. I de tilfellene hvor det er vanskelig å identifisere pris og kvantum på tjenesten, eller hvor tjenesten kommer til nytte for flere av konsernselskapene, brukes ofte en indirekte belastningsmetode. Belastningen skjer da på basis av en eller flere fordelingsnøkler.

OECDs retningslinjer for internprising formulerer to hovedproblemstillinger ved analyse av internprising av konserninterne tjenester. Den første går på hvorvidt en tjeneste har vært ytet, mens den andre er hva prisen for tjenesten for skattemessige formål skal være ut fra armlengdeprinsippet.

For å vurdere om belastningene skjer på basis av armlengdeprinsippet krever skattemyndighetene informasjon om tjenestene, herunder innhold, kvalitet og kvantum. Dersom selskapet ikke kan dokumentere at tjenestene er blitt ytet, risikerer selskapene at belastningen ikke aksepteres av Oljeskattenemnda. Dette var tilfelle for noen av selskapene lignet av oljeskattemyndighetene i 2009 da samlede fravikelser relatert konsernbelastninger utgjorde om lag 1 mrd. kr. For 2010 ble det vedtatt fravikelser vedrørende konsernbelastninger for til sammen 654 mill. kr.

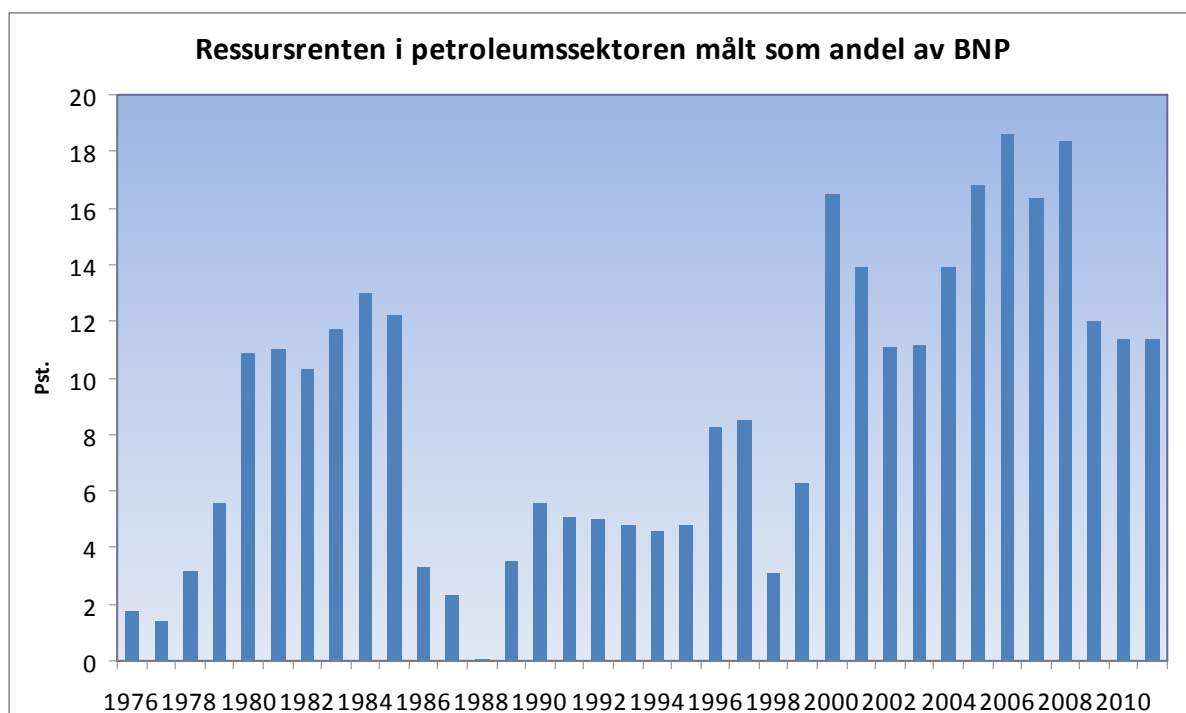
6 STATENS PENSJONSFOND – UTLAND (SPU)

Statens pensjonsfond - Utland (SPU), tidligere Statens petroleumsfond («Oljefondet»), ble opprettet ved lov i 1990 og har som formål å forvalte den norske finansielle formuen som stammer direkte fra petroleumsvirksomheten. Finansdepartementet er ansvarlig for forvaltning av fondet, men har delegert utførelsen av den løpende forvaltningen til Norges Bank. Alle fondets midler er plassert i utenlandske obligasjoner og aksjer.

²² Se NOU 2000: 18 punkt 7.2.1

6.1 RESSURSRENTEN OG AVSETNINGER TIL SPU

Begrenset tilgang på ikke fornybare olje- og gassressurser danner grunnlaget for en ekstraordinær avkastning til arbeidskraft og kapital, utover den som er vanlig i andre næringer. Denne ressursrenten kan betraktes som inntekter som ikke skyldes produktiv virksomhet. Ressursrenten er mao. ikke inntekt i ordinær forstand, men må ses på som et mål på omplassering av olje- og gassressursene fra "bakken" til banken. Figur 6.1 viser utviklingen i ressursrenten i petroleumssektoren som andel av BNP. Ressursrenten²³ er anslått til om lag 14 pst i 2011, eller om lag 293 milliarder kroner. Dette tilsvarer en økning på 3 pst. eller nær 80 milliarder kroner fra 2010.

Figur 6.1 Utviklingen i ressursrenten i petroleumssektoren. 1976-2011. Pst

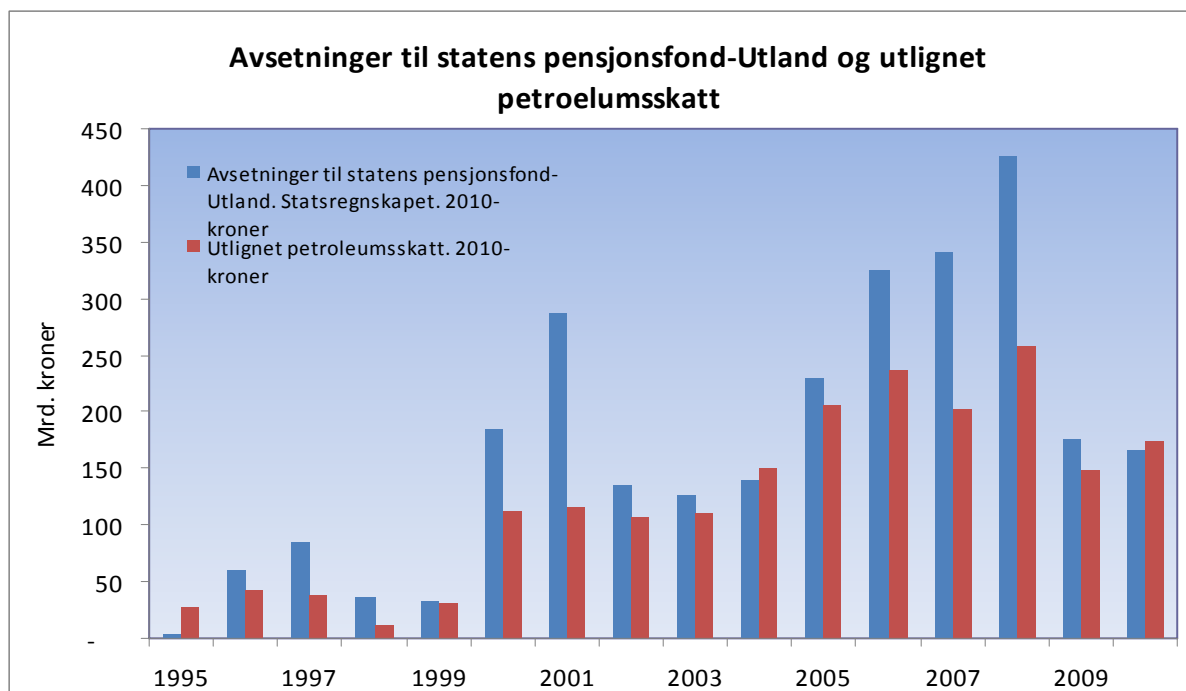
Kilde: SSB.

I prinsippet skal hele ressursrenten overføres eller avsettes til SPU, men i retningslinjene for bruken av petroleumsinntekter er det åpnet for at bruken i det enkelte år må tilpasses konjunktursituasjonen. Med andre ord, i gode tider holdes det igjen på bruken av petroleumsinntekter, mens det i dårligere tider er åpnet for at det kan brukes mer enn den forventede fondsavkastning eller normalavkastningen. Dette innebærer at avsetningene til SPU i enkelte år kan være både høyere og lavere enn ressursrenten.

²³ Statistisk sentralbyrå definerer ressursrenten som driftsresultat i petroleumssektoren inklusive indirekte skatter, fratrukket kapitalslit og antatt normal realavkastning på 4 prosent på kapitalen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Siden loven om SPU trådte i kraft i 1990, har statsregnskapet vist overskudd fra og med 1995. Det første innskuddet i fondet var derfor overskuddet for 1995. Figur 6.2 viser at avsetningene til fondet på 1990-tallet, eller overskuddet på statsbudsjett inkl. rente- og utbytteinntekter fra fondet, varierte mellom 3 milliarder kroner i 1995 til om lag 80 milliarder kroner i 1997. Samlet for årene 1995-99 ble det avsatt 216 milliarder kroner (2010-kroner). Petroleumsskatten utgjorde til sammenligning samlet sett om lag 152 milliarder kroner på 1990-tallet (2010-kroner). På 2000-tallet har avsetningene til fondet økt betydelig, og for flere år på 2000-tallet har avsetningen vært høyere enkelte år enn avsetningene samlet sett var på 1990-tallet. På 2000-tallet, dvs. t.o.m. 2010, er det avsatt drøyt 2 540 milliarder kroner på fondet. Samlet for årene 1995 til 2010 er det avsatt om lag 2 760 milliarder kroner på fondet.

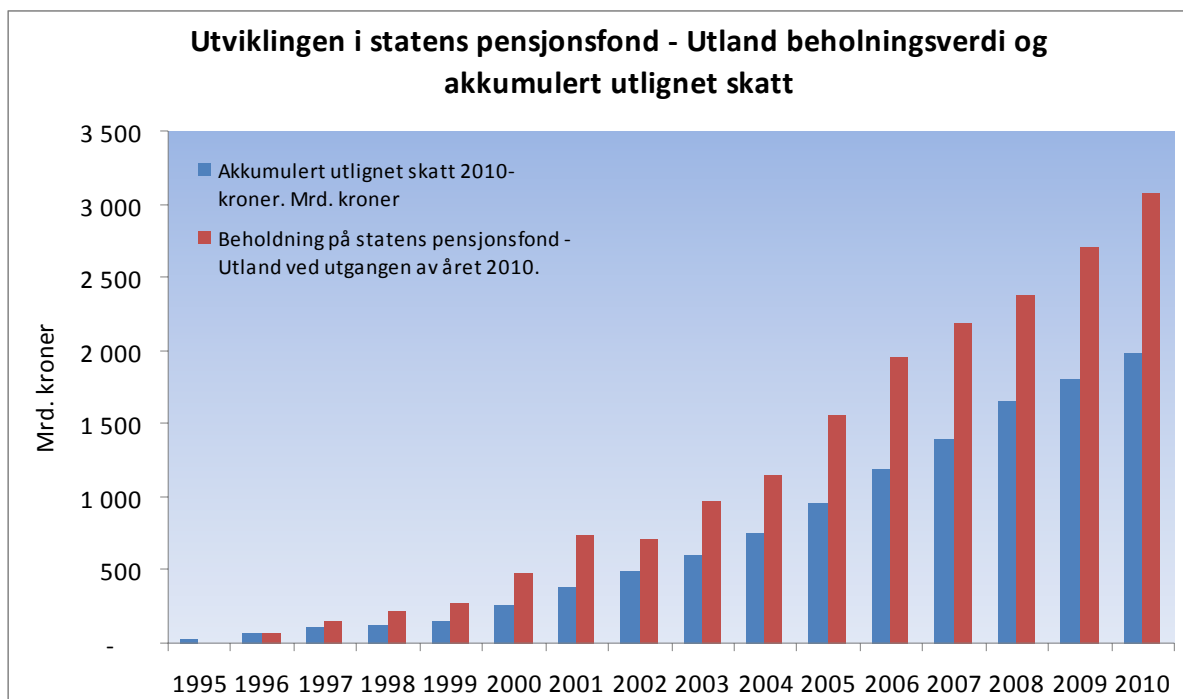

Figur 6.2 Utviklingen i avsetningene til Statens pensjonsfond - Utland (SPU) og petroleumsskatten. 1995-2010. 2010-kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Oljeskattekontoret.

6.2 UTVIKLINGEN I BEHOLDNINGSVERDIEN AV SPU OG AKKUMULERT PETROLEUMSSKATT

Ifølge statsregnskapet for 2010 var beholdningsverdien av SPU ved utgangen av året 3 077 milliarder kroner, jf. Figur 6.3. Veksten i SPU har som nevnt vært særlig høy i de senere år som følge av den høye ressursrenten, jf. Figur 6.1. At petroleumsskatten i perioden 1995 til 2010 har vært en avgjørende faktor for veksten i SPU, framgår også av Figur 6.3. I perioden 1995-2010 er utlignet petroleumsskatt på til sammen om lag 1 980 milliarder kroner.

Figur 6.3 Utviklingen Statens pensjonsfond - Utland (SPU) og akkumulert utlignet petroleumsskatt. 1995-2010. Milliarder 2010-kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Oljeskattekontoret.

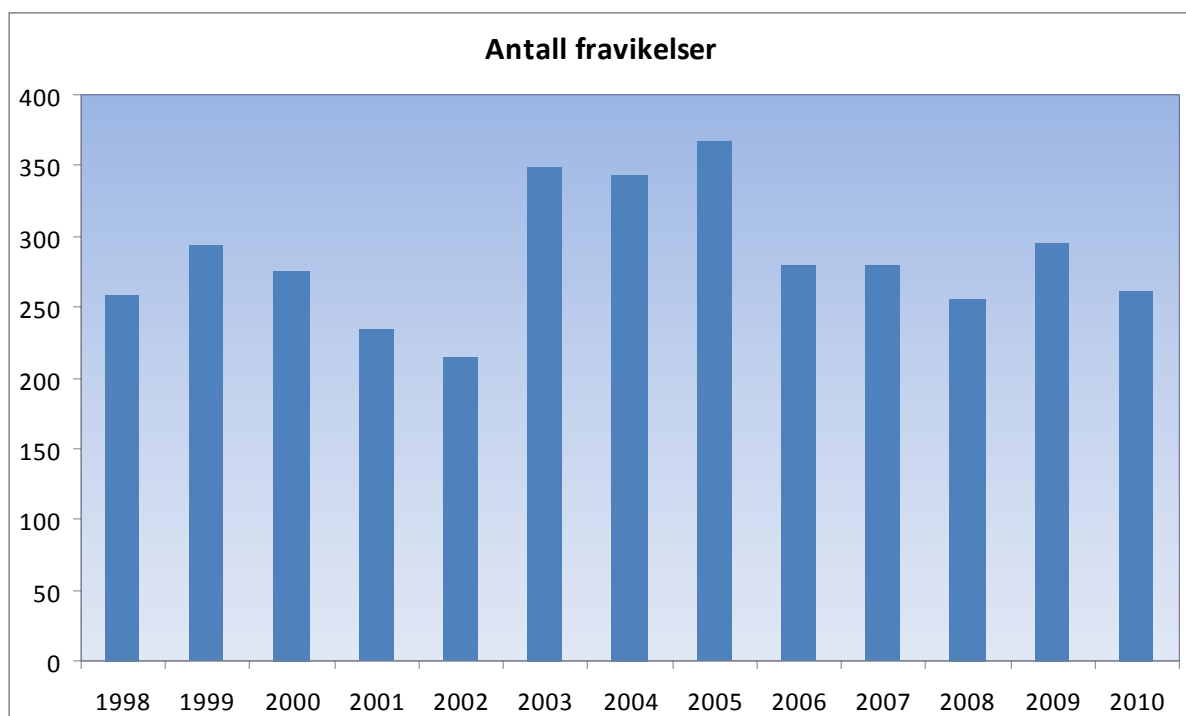
6.3 ANSLÅTT FORMUE AV DEN FRAMTIDIGE PETROLEUMSVIRKSOMHETEN

Finansdepartementet anslår totalformuen av framtidig petroleumsvirksomhet i Nasjonalbudsjettet for 2012, dvs. definert som nåverdien av framtidig årlig kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten fra og med 2012, til 4 000 milliarder 2012-kroner. I tråd med tidligere praksis er det lagt til grunn en realrente på 4 pst. i beregningene av denne formuen. Statens del av formuen, definert som nåverdien av statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten, anslås til 3 500 milliarder 2012-kroner. Den anslåtte formuen (av framtidig produksjon) gir grunnlag for en permanentinntekt på om lag 160 milliarder kroner, hvorav statens andel utgjør om lag 140 milliarder kroner. Avkastningen av kapitalen i Statens pensjonsfond utland inngår ikke i disse beregningene.

7 OM LIGNINGEN

7.1 ANTALL FRAVIKELSER VED LIGNINGSBEHANDLINGEN

Figur 7.1 viser at antall fravikelser ved ligningsbehandlingen i perioden 1998-2010. Ved ligningsbehandlingen/ligningskontrollen for 2010 har Oljeskattenemnda vedtatt fravikelser fra selskapenes selvangivelser på om lag 260 enkeltpunkter. Fravikelsene gjelder delvis uomtvistelige feil som selskapene har gjort, og delvis gjelder de spørsmål der nemnda er uenig i selskapenes regnskaps- eller skatterettslige vurderinger.

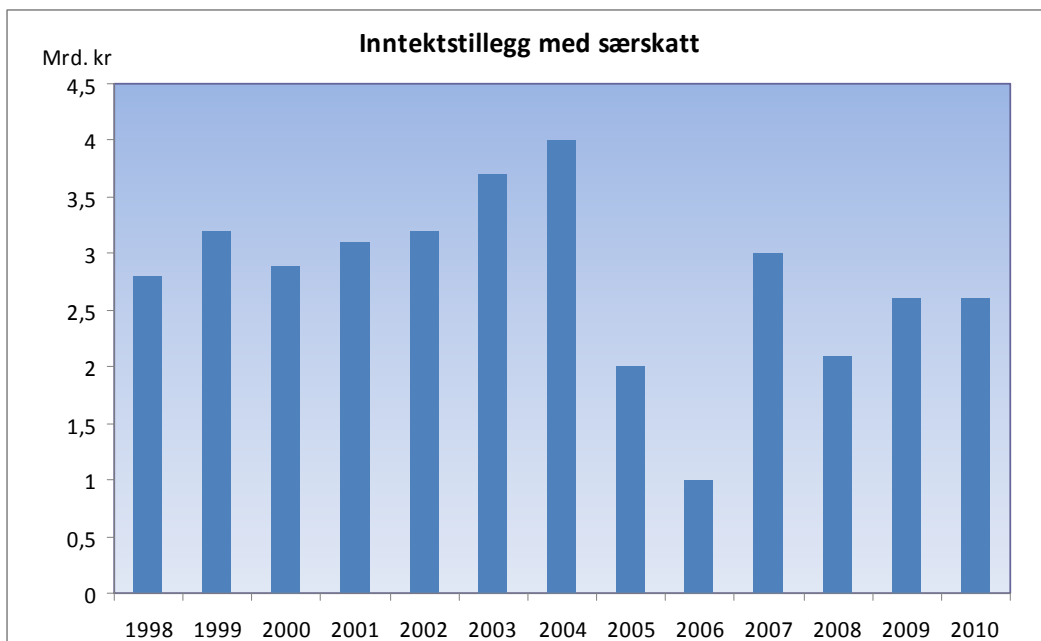

Figur 7.1 Antall fravikelser i perioden 1998 til 2010

Kilde: Oljeskattekontoret.

7.2 ØKT INNTEKT SOM FØLGE AV OLJESKATTEKONTORETS GJENNOMGANG AV PETROLEUMSSELSKAPENE

Inntektstillegg i særskatten utgjorde i alt 2,6 milliarder kroner for inntektsåret 2010. Figur 7.2 viser at inntektstilleggene de siste tre årene har ligget mellom 2 og 3 milliarder kroner. I perioden 2001 til 2004 lå inntektstilleggene høyere. En vesentlig årsak til dette er bl.a. at de såkalte nedstengningssakene som var en gjenganger over flere år, og som resulterte i betydelige tillegg, har falt bort som følge av ny lovgivning. Lovgivningen kom i etterkant av avgjørelsen i rettsapparatet hvor selskapene vant fram med sitt syn. Merk for øvrig at figuren kun viser inntektstillegg for selskap som er i skatteposisjon eller som kommer i skatteposisjon med inntektstillegget. For selskap som kommer i skatteposisjon når inntektstillegget inkluderes, er videre kun den delen av inntektstillegget som blir gjenstand for skatt inkludert. Selskap som er og som forblir i underskuddsposisjon med inntektstillegget, er i sin helhet utelatt i figuren.

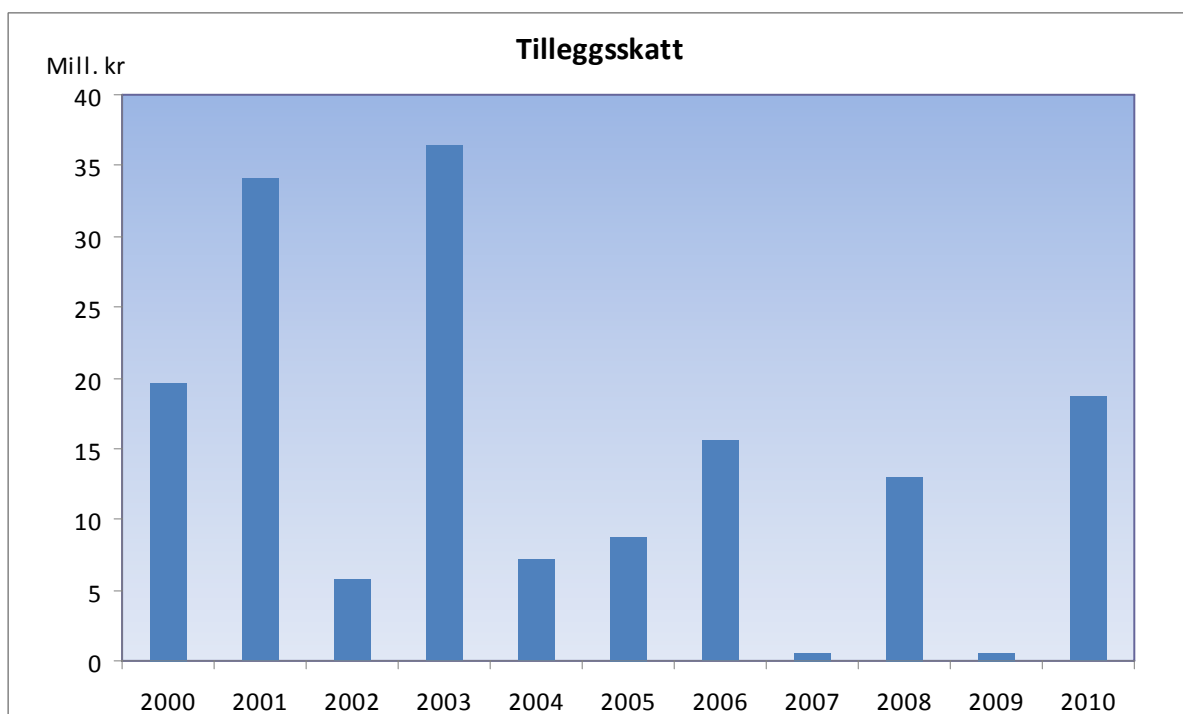

Figur 7.2 Inntektstillegg med særskatt i perioden 1998 til 2010. Milliarder kroner

Kilde: Oljeskattekontoret.

7.3 TILLEGGSSKATT SOM FØLGE AV FRAVIKELSER VED LIGNINGEN

Figur 7.3 viser samlet tilleggsskatt som Oljeskattenemnda har ilagt selskapene som følge av uriktige eller ufullstendige opplysninger i perioden 2000 til 2010. For inntektsåret 2010 ila Oljeskattenemnda selskaper som hadde uriktige eller ufullstendige opplysninger om lag 18 millioner kroner i tilleggsskatt.

Figur 7.3 Tilleggsskatt i perioden 1998-2008. Mill. kroner

Kilde: Oljeskattekontoret.

1) SÆRREGLER VED BESKATNINGEN

a) Skattesatser

Av inntekt fra sokkelvirksomhet skal det betales alminnelig selskapsskatt, som siden 1992 har vært 28 pst. Beregningen av alminnelig inntekt tar utgangspunkt i skattelovens vanlige regler i den utstrekning ikke annet følger av særreglene i petroleumsskatteloven. I tillegg skal det svares særskatt av virksomheten. Denne er begrunnet i de spesielt gode fortjenestemulighetene ved sokkelvirksomhet (grunnrenten). Satsen fastsettes i Stortingets årlige skattevedtak, og har vært 50 pst. siden 1992. Sokkelselskapenes marginalskatt er derved 78 pst. I beregningsgrunnlaget for særskatten gis det et særskilt fradrag kalt friinntekt, jf. nedenfor. På grunn av friinntekten er gjennomsnittlig skattesats lavere enn marginalskattesatsen.

b) Normpriser

Selskapene selger ofte utvunnet petroleum til beslektede selskaper. For ligningsmyndighetene ville det vært en svært vanskelig oppgave å vurdere om avtalt pris for det enkelte salget var markedsmessig. For å unngå dette problemet gir derfor loven hjemmel for at det kan fastsettes normpriser som ved ligningen skal erstatte den faktiske inntekten fra salget. Normprisen fastsettes av Petroleumsprisrådet, og skal tilsvare den prisen petroleum kunne vært omsatt til mellom uavhengige parter. Hittil har det bare vært fastsatt normpriser for råolje. Bruk av normpris fører til at faktisk salgsinntekt blir skattefri i den utstrekning den overstiger normprisen, mens en lavere salgsinntekt vil innebære at selskapet beskattes for en inntekt det ikke har hatt.

c) Avskrivninger

De viktigste driftsmidlene i sokkelvirksomheten, nemlig rørledninger og produksjonsinnretninger, kan avskrives med inntil 16 2/3 pst. årlig, med andre ord lineært over 6 år. Også starttidspunktet for avskrivning er gunstigere for disse driftsmidlene enn for andre, idet avskrivning kan påbegynnes etter hvert som utgiftene blir pådratt. Ved tilvirkning av for eksempel en plattform kan det derved foretas avskrivninger også i byggeperioden. De særlige avskrivningsreglene gjelder bare for faste anlegg på sokkelen. Andre driftsmidler avskrives etter de alminnelige reglene i skatteloven.

d) Friinntekt

Friinntekten er et særlig inntektsfradrag i grunnlaget for beregningen av særskatten. Friinntekten beregnes på grunnlag av de samme investeringene som kan avskrives over 6 år, jf. ovenfor, det vil si av investeringer i produksjonsanlegg og rørledninger. Den kan derfor anses som et ekstra avskrivningsfradrag i særskattegrunnlaget. Friinntekten utgjør 7,5 prosent i 4 år, dvs. til sammen 30 prosent.

e) Finansposter

Med virkning fra inntektsåret 2007 foreligger det nye regler som begrenser retten til skattemessig fradrag for finansposter i særskattepliktig inntekt. Etter de tidligere reglene skjedde det en forholdsmessig fordeling av netto finansposter (finansutgifter minus finansinntekter) mellom hhv. sokkeldistriktet (78 prosent skatt) og landskatteregimet (28 prosent skatt). Fordelingsnøkkelen var basert på skattemessige formuesverdier. For å motvirke incentivet til høyest mulig gjeld skjedde det dessuten en avkorting av fradraget i sokkelinntekt dersom selskapet hadde en regnskapsmessig egenkapitalandel som var lavere enn 20 prosent. Etter de nye reglene gis det fradrag for renteutgifter og valutaposter som tilhører rentebærende gjeld, men begrenset til en gjeld som tilsvarer 50 prosent av skattemessige sokkelverdier. Rentebærende gjeld beregnes som et gjennomsnitt gjennom året, og det skal anvendes gjennomsnittlige valutakurser dersom gjelden er i utenlandsk valuta. Andre finansposter enn dem som henføres til sokkeldistriktet, kommer til fradrag eller til inntekt med en skatteeffekt lik den alminnelige selskapsskattesatsen – primært i landskatteregimet, men på sokkelen dersom det ikke foreligger tilstrekkelige inntekter på land. I tilknytning

til den nye bestemmelsen om beregning av sokkelfradraget er den tidligere regelen om avkorting som følge av lav regnskapsmessig egenkapitalandel, opphevet.

f) Overdragelser

Dersom overdragelser på sokkelen skulle vært behandlet etter vanlige regler, kunne de skattemessige effektene blitt betydelige – til selskapenes fordel eller ulempe. For å unngå at skattereglene skal virke som incentiv eller disincentiv til omstruktureringer, er det gitt regler om at overdragelser ikke kan skje uten at Finansdepartementet har samtykket i de skattemessige virkningene. I såkalte § 10-vedtak fastsetter departementet skattemessige vilkår for den enkelte overdragelsen for å sikre provenynøytralitet.

g) Underskudd og utbetalingsordning

Underskudd i sokkelvirksomhet fremføres med tillegg av rente som legges til det akkumulerte underskuddet ved utgangen av hvert inntektsår. Ved realisasjon av virksomheten, eller ved sammenslutning av selskapet med et annet, kan underskuddet overføres til det overtakende selskapet. Tilsvarende regler gjelder for ubenyttet friinntekt. I den grad et sokkelunderskudd skyldes utgifter til undersøkelse etter petroleumsforekomster, kan selskapet som et alternativ til underskuddsfremføring årlig kreve utbetalt fra staten skatteverdien av direkte og indirekte utgifter av denne art. Ved opphør av sokkelvirksomhet kan selskapet kreve utbetaling av skatteverdien av udekket underskudd. Reglene tar sikte på å senke inngangsbarrierene for nye selskaper på sokkelen.

h) Terminskatt

Sokkelselskapenes løpende skatteinnbetalinger kalles terminskatt. Terminskatten blir fastsatt på basis av det enkelte selskapets opplysninger om forventet inntekt det aktuelle året. Med virkning fra inntektsåret 2008 skal terminskatten betales i seks terminer – hhv. 1. august, 1. oktober og 1. desember i inntektsåret og 1. februar, 1. april og 1. juni i det påfølgende året. Det er anledning til å gjøre høyere innbetalinger enn de utskrevne beløpene. Etter ligningsbehandlingen avregnes innbetalt terminskatt mot utlignet skatt. Restskatt skal innbetales (og overskytende skatt skal utbetales) tre uker etter utlegging av ligningen. Det er gitt bestemmelser om renteberegning for å motvirke at selskapene skal se seg tjent med at terminskatten blir fastsatt for lavt.

i) Forhåndsuttalelser

Sokkelselskapene kan be om bindende forhåndsuttalelse fra Oljeskattenemnda vedrørende de skattemessige virkningene av en konkret, forstående disposisjon. Denne ordningen er i hovedsak tilsvarende den ordningen som gjelder innenfor det alminnelige skatteregimet. I tillegg er det innført en mulighet for å be om en bindende uttalelse fra Oljeskattekontoret om hvilken pris som vil bli lagt til grunn ved ligningen for en konkret avtale om salg av naturgass til et beslektet selskap.

2) PETROLEUMSSKATTEMYNDIGHETENE

Oljeskattekontoret ble opprettet som et sentralskattekontor i 1981. Kontoret holder til på Brynseng i Oslo. De første årene hadde kontoret en underavdeling i Sandnes, men denne ble senere skilt ut som et selvstendig kontor (Sentralskattekontoret for Utenlandssaker). Oljeskattekontoret har 42 ansatte og ledes av oljeskattedirektør Torstein Fløystad. Alle saksbehandlere ved kontoret er siviløkonomer, sosialøkonomer eller jurister. Kontoret er administrativt underlagt Skattedirektoratet, men står faglig direkte under Finansdepartementet. Kontorets primære oppgave er å være saksforberedende organ for vedtak som fattes av de særskilte nemndene. I tillegg har kontoret betydelige oppgaver ved rettssaker om ligningsfastsettelsen. Kontoret yter også bistand til Finansdepartementet i forskjellige sammenhenger.

Avgjørelser under ligningsbehandlingen tas av Oljeskattenemnda. Nemnda kan også fatte endringsvedtak om tidligere års ligningsfastsettelse. Oljeskattenemnda har fem medlemmer.

Klagenemnda for petroleumsskatt er klageinstans for avgjørelser som er fattet av Oljeskattenemnda. Klagenemnda har syv medlemmer.